

E-læring på læreruddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen

E-læring på læreruddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen

2014

**E-læring på læreruddannelsen
og sygeplejerskeuddannelsen**

© 2014 Danmarks Evalueringsinstitut
Trykt hos Rosendahls–Schultz Grafisk a/s

Eftertryk med kildeangivelse er tilladt

Bestilles hos:
Alle boghandlere

40,- kr. inkl. moms
ISBN 978-87-7958-776-2
Foto: Scanpix

Indhold

Forord	5
1 Resume	7
2 Indledning	11
2.1 Undersøgelsens formål	11
2.2 Centrale begreber	12
2.2.1 Definition af e-læring	12
2.2.2 Definition af praksisnære professionskompetencer	12
2.3 Design og metode	13
2.3.1 Udvælgelse af uddannelsesudbud	13
2.3.2 Deskresearch og skriftligt materiale fra professionshøjskolerne	14
2.3.3 Interview	14
2.3.4 Registerundersøgelse	14
2.4 Projektgruppe	15
2.5 Læsevejledning	15
3 Hvad er det særlige ved e-læringsstuderende?	17
3.1 Kun en mindre del af de studerende vælger e-læring	17
3.2 En eftertragtet uddannelsesform blandt modne studerende	18
3.2.1 Studerende på e-læringsuddannelser er ældre og kvinder	19
3.2.2 Flexibilitet er i høj kurs	20
3.2.3 Familielivet vejer tungt for studerende på e-læringsuddannelser	20
3.2.4 Studerende på e-læringsuddannelser er bosat længere væk	22
3.2.5 Flere studerende på e-læringsuddannelser har ingen gymnasial ungdomsuddannelse	24
3.2.6 Der er kun en lille forskel i karakterer i bachelorprojektet mellem studerende på den ordinære uddannelse og e-læringsuddannelsen	25

4	Hvordan tilrettelægger professionshøjskolerne e-læringsuddannelserne?	27
4.1.1	Professionshøjskolerne giver ikke e-læring den samme opmærksomhed	27
4.1.2	E-læring er tilrettelagt forskelligt fra den ordinære uddannelse	29
4.2	Optagelse på en e-læringsuddannelse kræver grundig vejledning	29
4.3	Fleksibilitet kræver planlægning og ansvarlighed	33
4.4	E-læringsstuderende følger de samme praktikforløb	35
4.5	De studerende og underviserne er uenige om formålet med tilstedeværelsesundervisningen	36
4.5.1	Samkørsel af e-læringsundervisning og ordinær undervisning	37
4.5.2	To perspektiver på tilstedeværelsesseminarerne	37
4.6	Størstedelen af uddannelsen foregår mellem seminarerne	41
4.6.1	Digitale læringsplatforme skaber fleksibilitet	41
4.6.2	Gode it-kompetencer styrker kvaliteten af e-læringsuddannelsen	43
4.6.3	Kontakten mellem underviser og studerende er udfordret	45
4.6.4	Studiegrupper fremmer faglig fordybelse og sociale relationer	49
4.7	Underviserne savner en strategi for kompetenceudvikling	52
5	Hvordan tilegner de studeredende sig professionskompetencer?	57
5.1	Tilegnelsen af praksisnære professionskompetencer foregår på praktikstederne	57
5.1.1	Samme formelle betingelser for praktik	58
5.1.2	E-læringsstuderende udfordres af fagsprog og mundtlig formidling	58
5.1.3	Relationelle kompetencer	60
5.2	Erhvervstilknytning kan være både en fordel og en ulempe	61
5.2.1	Erhvervstilknytning kan fremme de praksisnære kompetencer	62
5.2.2	Erhvervstilknytning kan hæmme de praksisnære kompetencer	63
6	Litteratur	67
Appendiks		
Appendiks A – Metode:		69

Forord

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) fremlægger i denne rapport en undersøgelse af professionskompetencer blandt e-læringsstuderende på læreruddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen.

Undersøgelsen belyser, hvordan professionshøjskolerne arbejder med at tilrettelægge e-læringsuddannelserne, og ser på, hvilke forhold der har betydning for, at de e-læringsstuderende tilegner sig praksisnære professionskompetencer i løbet af deres uddannelse. Undersøgelsen inddrager synspunkter fra ledere, undervisere, studievejledere, praktikkoordinatorer, praktikvejledere og studerende og giver et indblik i, hvilke muligheder og barrierer de oplever der er forbundet med at studere på en e-læringsuddannelse.

Undersøgelsen indgår i EVA's handlingsplan og er gennemført i perioden fra september 2013 til august 2014. Jeg vil gerne sige tak til de sygeplejerske- og lærerstuderende samt professionshøjskoler, der har medvirket i undersøgelsen.

Jeg håber, at undersøgelsen vil være et nyttigt bidrag til professionshøjskolernes arbejde med at fremme kvaliteten af deres e-læringsuddannelser – særligt arbejdet med at give de e-læringsstuderende et solidt læringsudbytte og ikke mindst tilstrækkelige praksisnære professionskompetencer.

Mikkel Haarder
Direktør

1 Resume

Denne rapport sætter fokus på, hvordan studerende, der følger en professionsbacheloruddannelse tilrettelagt som e-læring, tilegner sig praksisnære professionskompetencer. Rapporten tegner en karakteristik af de studerende på e-læringsuddannelserne til henholdsvis lærer og sygeplejerske, og rapporten beskriver nogle af de tiltag, som professionshøjskolerne har sat i værk for at tilrettelægge e-læringsuddannelser, der sikrer, at de e-læringsstuderende opbygger de professionskompetencer, de skal besidde, når de skal ud på arbejdsmarkedet. Rapporten belyser desuden en række forhold, der har betydning for de e-læringsstuderendes tilegnelse af praksisnære professionskompetencer.

Samlet set tegner undersøgelsen et billede af, at der er en række forhold – både forhold, der vedrører undervisningen, og forhold, der knytter sig til de e-læringsstuderendes studieliv – der har indflydelse på de e-læringsstuderendes muligheder for at tilegne sig praksisnære professionskompetencer gennem e-læring.

Undersøgelsen bygger dels på registerdata, dels på interview med ledere, undervisere, vejledere og studerende på seks udbud af læreruddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen.

Fleksibilitet er eftertragtet

E-læringsuddannelsen er eftertragtet især blandt ældre og mere etablerede studerende. Overordnet set peger undersøgelsen på, at e-læringsuddannelsen er eftertragtet, fordi den giver de studerende mulighed for at tilrettelægge et fleksibelt studieliv i kombination med at have familie og arbejde eller bopæl langt fra professionshøjskolen.

Fleksibilitet stiller krav til undervisere og studerende

Undersøgelsen peger på, at en række forhold er afgørende for, at e-læringsuddannelsen kan fungere optimalt.

For det første peger interviewpersonerne på, at det er vigtigt med en god vejledning af de studerende, før de bliver optaget på en e-læringsuddannelse. Professionshøjskolernes studievejledning

spiller en vigtig rolle i den forbindelse. De studerende skal forberedes på, at e-læringsuddannelsen er et fuldtidsstudie, og at uddannelsen i høj grad lægger op til en selvstændig arbejdsform. Det forhold, at e-læringsuddannelsen er kendetegnet ved sit daglige fravær af social interaktion mellem de studerende, lægger studievejlederne vægt på at fortælle særligt helt unge studerende, der ønsker at blive optaget på en e-læringsuddannelse. Nogle studievejledere forklarer, at de i udgangspunktet fraråder de helt unge at søge optagelse på e-læringsuddannelsen.

Undersøgelsen viser, at en langsigtet planlægning af undervisningen er nødvendig. De e-læringsstuderende har behov for at kende datoer for tilstedeværelsesseminarer i god tid, da de ofte kommer langvejs fra for at deltage i seminarerne. Professionshøjskolerne gør deres bedste for at imødekomme de e-læringsstuderendes behov for langsigtet planlægning. Flere undervisere gør dog opmærksom på, at en langsigtet planlægning af studieforløb har en række u hensigtsmæssige konsekvenser. Den ringe grad af fleksibilitet i forhold til datoer for tilstedeværelsesseminarer medfører, at de studerende bliver særligt sårbare over for aflysninger. En anden udfordring, som undervisere peger på, er, at kravet om langtidsplanlægning giver dem ringe mulighed for at få gode ideer undervejs i et undervisningsforløb.

Ligesom en e-læringsuddannelse indebærer, at professionshøjskolen sørger for at planlægge uddannelsesaktiviteterne i god tid, peger undersøgelsen på, at de e-læringsstuderende skal indstille sig på at imødekomme en række krav til deres måde at studere på. Ud over at de e-læringsstuderende er nødt til at være mere ansvarsfulde og selvstændige i deres studieforløb, skal de også være det i deres hverdag for at få studielivet til at hænge sammen med deres øvrige forpligtelser over for familie og erhvervsarbejde.

Undersøgelsen peger på, at studiegrupper kan medvirke til at fremme den faglige fordybelse og de sociale relationer blandt de e-læringsstuderende. Det mindre omfang af tilstedeværelsesundervisning betyder ofte, at der ikke bliver så meget tid til at få diskuteret den faglige teori. Derfor er studiegrupperne et vigtigt forum, hvor de studerende har mulighed for faglige diskussioner. Diskussionerne i studiegrupperne kan også medvirke til, at de studerende får koblet teorierne med praksis.

Ud over at have nogle faglige funktioner har studiegrupperne også en social funktion – de kan fungere som et socialt holdepunkt. Foruden at de sociale relationer kan have en værdi i sig selv, er studiegrupperne også med til at fastholde de studerende på uddannelsen. På grund af studiegruppernes centrale status bliver der på flere professionshøjskoler lagt en del arbejde i at få dem til at fungere.

Kontakten mellem undervisere og studerende er udfordret

Når det fysiske møde mellem underviser og studerende reduceres til ca. tre dage om måneden, har det betydning for undervisernes forhold til de studerende. Undersøgelsen viser, at en del af underviserne oplever, at de har mindre føling med, hvor de studerende er i deres læringsproces. Omvendt forsøger nogle undervisere at imødegå denne problemstilling ved at kompensere med øget digital kontakt og ved at anlægge nye perspektiver på, hvad det vil sige at være en god underviser.

Gode it-kompetencer styrker kvaliteten

En stor del af kommunikationen på en e-læringsuddannelse foregår via de læringsplatforme, som professionshøjskolerne stiller til rådighed. For at en læringsplatform skal kunne udnyttes optimalt, er det vigtigt, at både undervisere og studerende har gode it-kompetencer. Undersøgelsen peger på, at nogle studerende og undervisere er udfordret med hensyn til disse kompetencer.

Undersøgelsen viser, at professionshøjskolerne i større eller mindre grad arbejder på at styrke undervisernes forudsætninger for at undervise på e-læringsuddannelserne, og at nogle af underviserne efterspørger en samlet strategi for kompetenceudviklingen på e-læringsuddannelserne. På nogle institutioner foregår kompetenceudviklingen ifølge underviserne relativt uformelt, fx gennem sidemandsoplæring og videndeling mellem kollegaer, mens andre institutioner i højere grad prioriterer at efteruddanne underviserne og sætte fælles fokus på it-kompetencer.

Erfaring har både positiv og negativ betydning for tilegnelsen af praksisnære professionskompetencer

Undersøgelsen viser, at en række forhold fremmer de e-læringsstuderendes tilegnelse af praksisnære professionskompetencer. For det første peger interviewpersonerne på, at de e-læringsstuderendes alder, erhvervs erfaring og tidligere uddannelse har betydning. Studerende på e-læringsuddannelserne er kendetegnet ved at være ældre end deres medstuderende på de ordinære udbud. Studerende på e-læringsuddannelserne har ofte relevant erhvervs erfaring og uddannelse. En stor andel af de sygeplejerskestuderende har en social- og sundhedsuddannelse (SOSU-uddannelse) i bagagen, og de arbejder ofte som SOSU-hjælpere eller SOSU-assistenters sideløbende med e-læringsuddannelsen. Blandt de lærerstuderende arbejder flere sideløbende som lærervikarer. De e-læringsstuderende kan på den måde afprøve deres teoretiske viden i praksis i forbindelse med deres deltidsarbejde. Flere af de interviewede studerende peger på, at de har lettere ved at tilegne sig uddannelsens teoretiske kompetencer netop på grund af deres praktiske erfaring. Dette skyldes, at de studerende ofte allerede er fortrolige med den praktiske udførelse af deres fag og derfor kan koncentrere sig om at få tilknyttet det teoretiske perspektiv.

På den anden side peger nogle af interviewpersonerne på, at de e-læringsstuderendes erhvervs-tilknytning i nogle tilfælde kan have negativ betydning for deres muligheder for at tilegne sig

professionskompetencer. Det kan være, ved at de e-læringsstuderende arbejder for meget ved siden af uddannelsen og derfor ikke har tid nok til studierne. For sygeplejerskestuderende med SOSU-baggrund gælder det desuden, at de kan være udfordret med hensyn til at aflægge vaner, rutiner og arbejdsgange, som knytter sig til deres tidligere eller nuværende job i kraft af deres SOSU-uddannelse.

Endelig viser undersøgelsen, at e-læringsuddannelserne typisk er tilrettelagt med et stort fokus på skriftlig kommunikation og formidling. Det betyder, at de e-læringsstuderende kan være udfordret med hensyn til at mestre fagsprog og mundtlig formidling.

2 Indledning

2.1 Undersøgelsens formål

Et stigende antal professionshøjskoler vælger at udbyde deres traditionelle professionsbacheloruddannelser som helt eller delvist netbaserede uddannelser – såkaldte e-læringsuddannelser. En professionsbacheloruddannelse gennem e-læring svarer i indhold og omfang til en ordinær professionsbacheloruddannelse, men adskiller sig i organisering og tilrettelæggelse væsentligt fra den ordinære uddannelse. E-læringsuddannelserne på professionshøjskolerne foregår primært som netbaseret fjernundervisning, der suppleres med kortere, intensive seminarer på uddannelsesstederne. Læringsudbyttet er ens for studerende på e-læringsuddannelserne og de ordinære uddannelser, og man kunne derfor forvente, at de studerende ville opnå de samme professionskompetencer gennem deres uddannelsesforløb, uanset om de fulgte en e-læringsuddannelse eller en ordinær uddannelse.

Undersøgelser om e-læring peger imidlertid på, at der er særlige udfordringer knyttet til e-læringsuddannelser, bl.a. udfordringer, der påvirker de studerendes læringsudbytte. Når uddannelsen er professionsorienteret, ser det endog ud til, at der kan være helt særlige udfordringer – men også fordele – ved e-læringsuddannelsen. Det drejer sig om udfordringer, der knytter sig til planlægningen og struktureringen af uddannelsen, undervisningens indhold, undervisningsformer samt studerendes og underviseres it-kompetencer, og endelig udfordringer forbundet med ledelsens prioritering af e-læringsuddannelserne (se fx Blix, Andersen & Størdal, 2012; EADTU, 2012; Glen & Moule, 2006; Grevy, 2005; Kibsgaard Sjøhelle, 2007; Ossiannilsson & Creelman, 2012; Zimmer Rasmussen & Hauschildt Nielsen, 2009; EVA, 2013; Coldwell m.fl., 2008; Haastrup m.fl., 2013; NOKUT, 2012; Hauge m.fl., 2007; Delialioğlu, 2012; HSV, 2009)

I denne rapport retter EVA opmærksomheden mod e-læringsstuderendes praksisnære professionskompetencer, og hvordan uddannelsesforløb, der delvist er erstattet af netbaseret undervisning, udfordrer og styrker opnåelsen af disse kompetencer. Når netop de praksisnære professionskompetencer er i fokus, skyldes det, at der som omtalt kan være en række udfordringer forbundet med at tilegne sig disse gennem e-læring. Undersøgelsen tager afsæt i e-læring på lærer-

uddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen, der hver især har over ti års e-læringserfaring med at opbygge de e-læringsstuderendes praksisnære professionskompetencer, og den er struktureret ud fra følgende undersøgelsesspørgsmål:

- Hvad er det særlige ved de e-læringsstuderende?
- Hvordan arbejder professionshøjskolerne med at tilrettelægge e-læringsuddannelserne?
- Hvad har betydning for, at e-læringsstuderende tilegner sig praksisnære professionskompetencer i løbet af deres uddannelse?

2.2 Centrale begreber

2.2.1 Definition af e-læring

Synonymerne for e-læring er mange, og definitionerne er flydende. Virtuel undervisning, blended learning, computerstøttet kollaborativ læring (CSCL), fjernundervisning og fleksibel undervisning er alle betegnelser, som mere eller mindre dækker over det samme. I denne undersøgelse læner vi os op ad Det Nationale Videncenter for e-lærings definition af e-læring som *læring, der er helt eller delvist medieret af digitale medier*¹. E-læring dækker således mere konkret over både tilegnelsen og udviklingen af færdigheder, viden og kompetencer, som helt eller delvist bliver understøttet af digitale medier. E-læring kan involvere mange forskellige digitale medier som eksempelvis forskellige digitale platforme til filbehandling, fildeling og kommunikation, som kan foregå via både billede, skrift og lyd.

E-læring kan antage mange forskellige former, og der kan overordnet skelnes mellem e-læring som ren netbaseret undervisning og e-læring som blended learning, hvor netbaseret undervisning kombineres med tilstedeværelsesundervisning. I denne undersøgelse er en skarp sondring mellem ovenstående begreber ikke relevant, da genstanden for undersøgelsen er de studerendes kompetencetilegnelse via en undervisningsform, hvor læring i en eller anden udstrækning er medieret af digitale medier. I undersøgelsen har vi valgt at fokusere på uddannelsesudbud, hvor 50 % eller mere af tilstedeværelsesundervisningen er erstattet af digitalt medieret undervisning.

2.2.2 Definition af praksisnære professionskompetencer

Når EVA anvender begrebet professionskompetencer, henviser vi til nogle bestemte kompetencer, som professionshøjskolerne skal give de studerende. Disse kompetencer fremgår af den danske kvalifikationsramme for videregående uddannelser og af de enkelte uddannelsesbekendtgørelser.

Som det fremgår af kvalifikationsrammen, er viden om professionens praksis og praksisnære færdigheder en delmængde af det samlede læringsudbytte for en professionsbachelor, og disse

¹ <http://www.evidencenter.dk/emneside.aspx?menuID=1&omraadeID=126&sideID=272&folditem=div1>.

kompetencer er med til at adskille professionsbacheloruddannelsen fra andre uddannelser (EVA, 2008). I denne undersøgelse sætter vi et særligt fokus på de praksisnære professionskompetencer, der er en samlet betegnelse for de studerendes praktiske færdigheder samt relationelle kompetencer. Tilegnelsen af de praksisnære professionskompetencer foregår som udgangspunkt på praktikstederne.

Hvad er kvalifikationsrammen?

Den danske kvalifikationsramme for videregående uddannelser er en niveaudelt oversigt over offentligt godkendte grader og uddannelsesbeviser. Kvalifikationsrammen indeholder otte niveauer. Graderne og uddannelsesbeviserne er indplaceret på et af disse otte niveauer ud fra det læringsudbytte, som uddannelserne giver i form af viden, færdigheder og kompetencer. Læringsudbyttet på de forskellige niveauer fremgår af niveaubeskrivelserne (FIVU, 2013).

For at opnå en professionsbachelorgrad skal den studerende ifølge kvalifikationsrammen eksempelvis kunne:

- Reflektere over professionens praksis
- Vurdere praksisnære og teoretiske problemstillinger
- Håndtere komplekse og udviklingsorienterede situationer i arbejdssammenhænge.

Selvom et e-læringsudbud af en professionsbacheloruddannelse er organiseret og tilrettelagt væsentligt anderledes end en ordinær professionsbacheloruddannelse, er de to uddannelsesformer underlagt samme bekendtgørelse. For læreruddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen, der er i fokus i denne undersøgelse, gælder det altså, at de studerende skal opnå de samme kompetencer som studerende på de modsvarerende ordinære uddannelser.

2.3 Design og metode

Undersøgelsen bygger på data fra læreruddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen og er derfor ikke nødvendigvis repræsentativ for alle e-læringsuddannelser på professionshøjskolerne. Undersøgelsen bygger på datamateriale, der er indsamlet i perioden september 2013 til april 2014. Nedenfor præsenteres datamaterialet kort. I appendiks A findes en mere detaljeret gennemgang af undersøgelsens datagrundlag og metodiske elementer.

2.3.1 Udvalgelse af uddannelsesudbud

Undersøgelsen gennemføres med data fra udbud af læreruddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen. I denne rapport indgår kun udbud, hvor mere end 50 % af tilstedeværelsesundervisnin-

gen er udskiftet med digitalt medieret undervisning. Vi har desuden fravalgt udbud, som er oprettet i 2010 eller senere, samt udbud, som udelukkende tilbyder enkeltfag eller særlige uddannelsesforløb som fx meritlæreruddannelsen via e-læring.

Følgende seks udbudssteder matcher udvalgskriterierne og indgår i denne undersøgelse:

- Læreruddannelsen i Haderslev, University College Syddanmark
- Læreruddannelsen i Roskilde, University College Sjælland
- Læreruddannelsen i Nørre Nisum, VIA University College
- Sygeplejerskeuddannelsen i Hillerød, Professionshøjskolen UCC
- Sygeplejerskeuddannelsen i Slagelse, University College Sjælland
- Sygeplejerskeuddannelsen i Sønderborg, University College Syddanmark.

2.3.2 Deskresearch og skriftligt materiale fra professionshøjskolerne

Undersøgelsens design og fokus bygger på et grundigt litteraturstudie af de eksisterende erfaringer med e-læring i det videregående uddannelsessystem samt af læringsteori i forbindelse med e-læring.

Udvælgelsen af udbuddene bygger på en deskresearch af de eksisterende e-læringsuddannelses tilbud. Efter udvælgelsen af udbuddene har professionshøjskolerne fået tilsendt information om undersøgelsen, og professionshøjskolerne er bl.a. blevet bedt om skriftligt at besvare en række baggrundsoplysninger om uddannelsen.

2.3.3 Interview

Som en del af datagrundlaget har vi interviewet ledere, undervisere, studievejledere, praktikkoordinatorer, praktikvejledere, nuværende studerende, dimittender og studerende, som er stoppet før tid. I alt har vi interviewet 51 informanter, fordelt på 39 interview. 27 informanter har været tilknyttet sygeplejerskeuddannelsen, mens 24 informanter har været tilknyttet læreruddannelsen.

2.3.4 Registerundersøgelse

EVA har gennemført en registerundersøgelse for at udarbejde en karakteristik af den gruppe studerende, som vælger at følge læreruddannelsen eller sygeplejerskeuddannelsen gennem et e-læringsforløb.

På flere af de involverede udbud er det muligt at skifte mellem fag på e-læringsuddannelsen og fag på den ordinære uddannelse. Derfor kan vi ikke være sikre på, at de studerende, som er startet på en e-læringsuddannelse, også har gennemført hele uddannelsen som et e-læringsforløb. For at forsøge at komme en del af denne usikkerhed til livs ser vi i registerundersøgelsen udelukkende på studerende, som er både begyndt og dimitteret som e-læringsstuderende.

I karakteristikken af de e-læringsstuderende sammenligner vi de e-læringsstuderende med de ordinære studerende på læreruddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen. På grund af den førromtalte mulighed for at skifte mellem ordinær undervisning og e-læring kan et mindretal af de ordinære studerende have gennemført dele af deres uddannelse gennem e-læring.

2.4 Projektgruppe

Følgende medarbejdere fra EVA har bidraget til projektet:

- Evalueringskonsulent Frederik Mühldorff Sigurd (projektleder fra 1. april 2014)
- Specialkonsulent Ellen Silleborg (projektleder frem til 1. april 2014)
- Specialkonsulent Mia Lange
- Specialkonsulent Thomas Hem Pedersen
- Evalueringskonsulent Torbjørn Juul Andersen
- Evalueringsmedarbejder Mie Helene Rosquist.

2.5 Læsevejledning

Ud over resumeet og dette indledende kapitel indeholder rapporten tre kapitler.

Kapitel 3 sætter fokus på gruppen af e-læringsstuderende, og hvad der særligt kendetegner e-læringsstuderende i forhold til ordinære studerende.

Kapitel 4 beskriver, hvordan professionshøjskolerne arbejder med at tilrettelægge e-læringsuddannelserne, så de e-læringsstuderende opbygger de professionskompetencer, de skal besidde, når de skal ud på arbejdsmarkedet.

Kapitel 5 fokuserer på de e-læringsstuderendes tilegnelse af praksisnære professionskompetencer, og hvilke forhold der synes at udfordre og styrke opnåelsen af disse.

3 Hvad er det særlige ved e-læringsstuderende?

E-læringsudbuddene af uddannelserne til henholdsvis lærer og sygeplejerske svarer i indhold og omfang til en ordinær læreruddannelse eller sygeplejerskeuddannelse, men adskiller sig i organisering og tilrettelæggelse væsentligt fra de ordinære udbud. De studerende på e-læringsudbuddene adskiller sig ligeledes på en række punkter fra de studerende på de ordinære udbud.

I dette kapitel sætter vi fokus på det særlige ved de studerende på e-læringsuddannelserne. Vi viser, at særligt ældre og etablerede studerende tiltrækkes af en fleksibel uddannelsesform, fordi de har brug for at få uddannelse, familie og arbejde til at gå op i en højere enhed.

3.1 Kun en mindre del af de studerende vælger e-læring

I perioden 2003-10 blev der optaget 945 lærerstuderende og 760 sygeplejerskestuderende på et e-læringsudbud. Det svarer til 8 % af det samlede optag af lærerstuderende og 6 % af det samlede optag af sygeplejerskestuderende i perioden (Danmarks Statistik). Som beskrevet i indledningen har vi i undersøgelsen valgt alene at fokusere på den gruppe af studerende, der har både påbegyndt og afsluttet deres uddannelse på et e-læringsudbud. Derfor er optaget i tabel 1 og 2 mindre end det samlede optag på e-læringsudbuddene. Det er gruppen af studerende, der har både påbegyndt og afsluttet deres uddannelse på et e-læringsudbud, der bliver præsenteret i tabellerne i dette afsnit.

Tabel 1**Optag på læreruddannelsen for studerende, der er startet og sluttet på et e-læringsudbud, fordelt på år**

	2003	2004	2005	2006	2007	2008-10	Total	Total
	Antal	Antal	Antal	Antal	Antal	Antal	Antal	Pct.
E-læring	0	27	10	25	19	16	97	1 %
Ordinær	2.604	2.360	2.131	2.004	1.785	1.418	12.302	99 %
Total	2.604	2.387	2.141	2.029	1.804	1.434	12.399	100 %

Kilde: Danmarks Statistik.

Mindre end 5 studerende på e-læringsuddannelser er optaget i 2009 og 2010, hvorfor de her er lagt sammen med 2008.

Tabel 2**Optag på sygeplejerskeuddannelsen for studerende, der er startet og sluttet på et e-læringsudbud, fordelt på år**

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009-10	Total	Total
	Antal	Antal	Antal	Antal	Antal	Antal	Antal	Antal	Pct.
E-læring	0	27	10	25	19	16	30	202	2 %
Ordinær	1.895	1.899	1.893	2.053	2.056	1.867	886	12.549	98 %
Total	1.895	1.926	1.903	2.078	2.075	1.883	916	12.751	100 %

Kilde: Danmarks Statistik.

Mindre end 5 studerende på e-læringsuddannelser er optaget i 2010, hvorfor de her er lagt sammen med 2009.

3.2 En eftertragtet uddannelsesform blandt modne studerende

E-læringsuddannelser er blevet et tilløbsstykke blandt især ældre og mere etablerede studerende. Overordnet set kan vi konstatere, at e-læringsuddannelser er eftertragtede, fordi de giver de studerende mulighed for at tilrettelægge et fleksibelt studieliv. Som en studieleder på læreruddannelsen bemærker, virker e-læringsuddannelsen tillokkende på bestemte grupper af studerende, netop fordi den er fleksibel:

(...) [e-læringsstudiet] er fleksibelt, der er en større frihed, hvor man kan læse, når man har lyst, og hvor man er uafhængig af geografisk placering.

3.2.1 Studerende på e-læringsuddannelser er ældre og kvinder

Studerende ved e-læringsuddannelserne er kendetegnet ved at være kvinder og ved at være ældre, når de starter deres uddannelse. Af tabel 3 fremgår det, at gennemsnitsalderen ved studiestart for lærerstuderende på e-læringsuddannelserne er godt 7 år højere end for de ordinære studerende. De sygeplejerskestuderende på e-læringsuddannelserne er knap 10 år ældre i gennemsnit end de studerende på de ordinære uddannelser. Af tabel 4 og 5 fremgår det, at begge uddannelser har en overvægt af kvindelige studerende ved studiestart. På læreruddannelsen er andelen af mandlige studerende mindre på e-læringsuddannelsen end på den ordinære uddannelse, mens der på sygeplejerskeuddannelsen, der generelt har en markant overvægt af kvinder, er en meget lille forskel mellem e-læringsuddannelsen og den ordinære uddannelse.

Tabel 3
Gennemsnitsalder for lærerstuderende og sygeplejerskestuderende ved optagelse, fordelt på uddannelsestype

	Gennemsnitsalder		Antal	
	E-læring	Ordinær	E-læring	Ordinær
Lærerstuderende	32 år	25 år	97	12.302
Sygeplejerskestuderende	35 år	25 år	202	12.522

Kilde: Danmarks Statistik.

Tabel 4
Køn for lærerstuderende ved studiestart, fordelt på uddannelsestype

Uddannelsestype	Mænd	Kvinder	Total
Ordinær (N = 12302)	31 %	69 %	100 %
E-læring (N = 97)	15 %	85 %	100 %
Total	31 %	69 %	100 %

Kilde: Danmarks Statistik.

Tabel 5
Køn for sygeplejerskestuderende ved studiestart, fordelt på uddannelsestype

Uddannelsestype	Mænd	Kvinder	Total
Ordinær (N = 12522)	4 %	96 %	100 %
E-læring (N = 202)	5 %	95 %	100 %
Total	4 %	96 %	100 %

Kilde: Danmarks Statistik.

3.2.2 Flexibilitet er i høj kurs

Flexibilitet er i høj kurs blandt de lærerstuderende og sygeplejerskestuderende, som EVA har interviewet. Ser vi på tværs af de forskellige historier, som sygeplejerske- og lærerstuderende fortalte, da de skulle genkalde sig, hvorfor de søgte ind på en e-læringsuddannelse, kan vi spore et fælles træk: De så en mulighed for at få studielivet til at hænge sammen med deres øvrige liv. Overordnet set pegede de på tre forhold, der havde afgørende betydning for, at de valgte at gennemføre deres uddannelse som et e-læringsforløb: arbejdsliv, familieliv og geografiske forhold.

Muligheden for at blive i jobbet er en tungtvejende faktor. Hvor nogle studerende henviser til, at det var afgørende for dem at have en stabil indtægt under uddannelsen, lægger andre vægt på, at muligheden for at varetage et erhvervsarbejde ved siden af uddannelsen ikke alene handler om månedslønnen. Det handler også om, at arbejdet fungerer som en slags sikkerhedsnet. En sygeplejerskedimitend genkalder sig, hvordan muligheden for at blive i jobbet var afgørende for hendes beslutning om at søge ind på sygeplejerskeuddannelsen i en moden alder:

(...) det afgørende [for, at jeg kunne starte på sygeplejerskeuddannelsen] var, at jeg ikke skulle sige mit job op. At jeg ligesom kunne blive i mit job og så have noget at falde tilbage på. Det er måske også lige min generation – man skal have sikkerhedsnet under alting, ikke? Der tror jeg, de unge i dag har sådan lidt mere ... spring ud i det! Man kan sige, at hvis det går galt, har de også nogle flere år end mig til at rette op på det igen.

Gennem vores interview med studerende og undervisere på e-læringsuddannelserne fik vi et klart billede af, at en stor del af de e-læringsstuderende har deltidsarbejde ved siden af deres uddannelse. Enkelte af de interviewede studerende havde ligefrem fuldtidsarbejde ved siden af uddannelsen. Fra interviewene ved vi desuden, at det ofte er erhvervsarbejde, der er relevant i forhold til den uddannelse, de studerende er i gang med. E-læringsuddannelserne fremstår for disse studerende som et attraktivt VEU-tilbud.

3.2.3 Familielivet vejer tungt for studerende på e-læringsuddannelser

Muligheden for at have et velfungerende familieliv vejer også tungt i de studerendes fortællinger om, hvorfor de søgte ind på en e-læringsuddannelse. Flexibilitet er, som en sygeplejerskestuderende fortæller, særligt vigtig, når man har stiftet familie og skal have en fortravlet hverdag til at hænge sammen:

Og igen det her med fleksibiliteten, at jeg kunne ... jeg kunne læse på tidspunkter, der passede ind i mit familieliv, og det har fungeret rigtig godt. [E-læringsuddannelsen] er meget fleksibel, og man bestemmer ligesom selv sin arbejdsdag, om man vil starte kl. 19 om aftenen til kl. 1 om natten, eller hvordan man bedst kan få det til at passe.

I interviewene på e-læringsuddannelserne blev det fremhævet af både underviserne og de studerende, at mange af de e-læringsstuderende har familie og børn. Dette forhold bekræftes af registerundersøgelsen. Af tabel 6 og 7 fremgår det, at en større del af de e-læringsstuderende på både læreruddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen ved studiestart var gift, i registreret partnerskab eller samlevende, end tilfældet var for de studerende på de ordinære uddannelser. Det er dog værd at bemærke, at 20 % af de lærerstuderende og 35 % af de sygeplejerskestuderende på en e-læringsuddannelse er enlige.

Tabel 6
Lærerstuderendes familietype ved studiestart, fordelt på uddannelsestype

Uddannelsestype	Ægtepar/registreret partnerskab/samlevende par	Samboende par	Enlige	Total
Ordinær (N = 11.957)	41 %	18 %	41 %	100 %
E-læring (N = 81)	62 %	19 %	20 %	100 %
Total	41 %	18 %	41 %	100 %

Kilde: Danmarks Statistik.

Note: Ægtepar omfatter familier bestående af en mand og en kvinde, der er gift med hinanden.

Registreret partnerskab er en familie bestående af to personer af samme køn, der har indgået registreret partnerskab. Samlevende er par bestående af en mand og en kvinde, der uden at være gift med hinanden har fælles hjemmeboende børn under 18 år eller har haft det den 1.1.1990 eller ved et senere årsskifte. Familien omfatter både fællesbørn og særbørn, der er under 18 år, og som bor hos parret.

Samboende er par, der hverken er gift med hinanden eller har fællesbørn, men som er af hvert sit køn, og hvor aldersforskellen mellem dem er under 15 år. Endvidere er det en betingelse, at der ikke bor andre voksne eller ikke-hjemmeboende personer på 16 eller 17 år på adressen. Personer på ned til 16 år kan indgå i et samboende par. Med til familien regnes evt. hjemmeboende særbørn under 18 år.

Enlig er en person, der ikke lever i par. Hvis personen er under 18 år, har været gift og/eller har hjemmeboende børn, er der også tale om en enlig.

Tabel 7**Sygeplejerskestuderendes familietype ved studiestart, fordelt på uddannelsestype**

Uddannelsestype	Ægtepar/registreret partnerskab/samlevende par	Samboende par	Enlige	Total
Ordinær (N = 12.212)	38 %	22 %	39 %	100 %
E-læring (N = 192)	55 %	9 %	35 %	100 %
Total	39 %	22 %	39 %	100 %

Kilde: Danmarks Statistik

Note: Ægtepar omfatter familier bestående af en mand og en kvinde, der er gift med hinanden.

Registreret partnerskab er en familie bestående af to personer af samme køn, der har indgået registreret partnerskab. Samlevende er par bestående af en mand og en kvinde, der uden at være gift med hinanden har fælles hjemmeboende børn under 18 år eller har haft det den 1. 1. 1990 eller ved et senere årsskifte. Familien omfatter både fællesbørn og særbørn, der er under 18 år, og som bor hos parret.

Samboende er par, der hverken er gift med hinanden eller har fællesbørn, men som er af hvert sit køn, og hvor aldersforskellen mellem dem er under 15 år. Endvidere er det en betingelse, at der ikke bor andre voksne eller ikke-hjemmeboende personer på 16 eller 17 år på adressen. Personer på ned til 16 år kan indgå i et samboende par. Med til familien regnes evt. hjemmeboende særbørn under 18 år.

Enlig er en person, der ikke lever i parforhold. Hvis personen er under 18 år, har været gift og/eller har hjemmeboende børn, er der også tale om en enlig.

3.2.4 Studerende på e-læringsuddannelser er bosat længere væk

Endnu en forklaring, som vi sporer i de e-læringsstuderendes begrundelser for valg af studieform, er, at en e-læringsuddannelse giver mulighed for at tage en uddannelse uden at skulle bekymre sig om transport og geografiske afstande. En tidligere lærerstuderende understreger fx betydningen af at være bosat langt fra en professionshøjskole:

Det var simpelthen, fordi jeg havde en familie [med tre børn], ikke også? Og så bor jeg (...) 60 km fra [professionshøjskolen], og når man så har hus og børn og mand, så flytter man ikke bare i kollegieværelse. Derfor var det den måde, som jeg ligesom kunne få det passet bedst ind på, og så kunne jeg måske få noget arbejde ved siden af, ikke også, alt efter hvor meget studiet optog af min tid.

En anden studerende, der er bosat i Sverige, forklarer, hvordan e-læringsuddannelsens indbyggede fleksibilitet giver plads til, at man kan studere fra udlandet, samtidig med at man kan passe sit arbejde og have tid til sin familie:

Den her netbaserede uddannelse har jeg valgt primært for dens fleksibilitet (...) i og med, at jeg bor [i Sverige]. Men også at jeg har små børn, og det indebærer også, at der er en

fleksibilitet i det for mig – kan arbejde en lille smule ved siden af, og jeg kan organisere mine dage ud fra mit eget hoved i forhold til studie og arbejde, familie, venner osv. Så det er primært den her fleksibilitet (...) og så også det her med (...) at jeg behøver ikke at være væk fra hjemmet så meget, som jeg ellers skulle have været, hvis jeg havde gået på en ordinær uddannelse.

Da en stor del af uddannelsens konfrontationstimer er erstattet af it-medieret kommunikation og selvstudier, er de studerende ikke begrænset af at skulle vælge et uddannelsesudbud, som ligger i nærheden af deres bopæl. Det gør det muligt for studerende at følge undervisningen i Danmark fra så forskellige steder som England, Canada, USA, Qatar eller Færøerne. Det kan også være muligt for dem at tage dele af deres praktik i udlandet. Dog er det stadig nødvendigt, at de studerende deltager i uddannelsens tilstedeværelsesseminarer.

Af tabel 8 og 9 fremgår det, at langt størstedelen af de studerende på e-læringsuddannelserne er bosat et andet sted end i den kommune, hvor professionshøjskolen ligger.

Tabel 8
Lærerstuderendes bopælskommune ved studiestart i forhold til professionshøjskolen, fordelt på uddannelsestype

Uddannelsestype	Samme bopælskommune	Forskellig bopælskommune	Total
Ordinær (N = 12.302)	32 %	68 %	100 %
E-læring (N = 97)	4 %	96 %	100 %
Total	32 %	68 %	100 %

Kilde: Danmarks Statistik.

Tabel 9
Sygeplejerskestuderendes bopælskommune ved studiestart i forhold til professionshøjskolen, fordelt på uddannelsestype

Uddannelsestype	Samme bopælskommune	Forskellig bopælskommune	Total
Ordinær (N = 12.549)	41 %	59 %	100 %
E-læring (N = 202)	9 %	91 %	100 %
Total	40 %	60 %	100 %

Kilde: Danmarks Statistik.

Det at kunne få passet uddannelsen ind – med hensyn til familie, arbejde, økonomi og boligforhold – synes altså at være afgørende for, at de studerende, der deltager i denne undersøgelse, har valgt at søge ind på en e-læringsuddannelse.

3.2.5 Flere studerende på e-læringsuddannelser har ingen gymnasial ungdomsuddannelse

Den primære adgang til læreruddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen er gennem en gymnasial eksamen (stx, htx, hhx eller hf) eller en sammenlignelig udenlandsk eksamen. Ansøgere uden en gymnasial eksamen kan søge optagelse via en individuel kompetencevurdering, og på sygeplejerskeuddannelsen er det ligeledes muligt at opnå adgang på baggrund af en SOSU-uddannelse.

En stor del af de sygeplejerskestuderende på e-læringsuddannelsen har gennemført en SOSU-uddannelse. På sygeplejerskeuddannelsen i Sønderborg har man ligefrem valgt at sammensætte et skræddersyet opstartsforløb til SOSU-uddannede, som ønsker at blive sygeplejerske. Ud af 202 studerende på en e-læringsuddannelse til sygeplejerske har 40 en SOSU-assistentuddannelse, og 17 en SOSU-hjælperuddannelse. Resten af de studerende har en anden uddannelse. Blandt de lærerstuderende på e-læringsuddannelsen er der for få personer inden for de enkelte uddannelseskategorier til at beskrive dette.

Som tabel 10 og 11 viser, gælder det for både lærerstuderende og sygeplejerskestuderende, at en mindre andel af de studerende på e-læringsuddannelsen har gennemført en gymnasial ungdomsuddannelse, end tilfældet er for studerende på de ordinære forløb.

Tabel 10
Lærerstuderende, der har gennemført en gymnasial uddannelse, fordelt på uddannelsestype

Uddannelsestype	Ingen gymnasial uddannelse	Gennemført gymnasial uddannelse	Total
Ordinær (N = 12.302)	12 %	88 %	100 %
E-læring (N = 97)	24 %	76 %	100 %
Total	12 %	88 %	100 %

Kilde: Danmarks Statistik.

Tabel 11
Sygeplejerskestuderende, der har gennemført en gymnasial uddannelse, fordelt på uddannelsestype

Uddannelsestype	Ingen gymnasial uddannelse	Gennemført gymnasial uddannelse	Total
Ordinær (N = 12.549)	21 %	79 %	100 %
E-læring (N = 202)	41 %	59 %	100 %
Total	21 %	79 %	100 %

Kilde: Danmarks Statistik.

For de studerende, der har gennemført en gymnasial ungdomsuddannelse, kan vi se, at indgangskaracteren, dvs. gennemsnittet fra den gymnasiale eksamen, er nogenlunde ens for studerende på e-læringsuddannelserne og de ordinære uddannelser. Blandt de lærerstuderende er gennemsnitskarakteren 0,6 karakterpoint højere for de e-læringsstuderende, mens karaktergennemsnittet er 0,3 karakterpoint lavere for de sygeplejerskestuderende på e-læringsuddannelsen (se tabel 12).

Tabel 12
Gennemsnitskarakter fra gymnasial eksamen, fordelt på uddannelsestype

	Ordinær	E-læring
Lærerstuderende	6,72 (N = 8.505)	7,32 (N = 23)
Sygeplejerskestuderende	6,41 (N = 8.146)	6,11 (N = 32)

Kilde: Danmarks Statistik.

3.2.6 Der er kun en lille forskel i karakterer i bachelorprojektet mellem studerende på den ordinære uddannelse og e-læringsuddannelsen

Bachelorprojekterne dækker uddannelsernes primære mål, og bachelorprojektkaraktererne kan dermed give en indikation af, om de e-læringsstuderende er på niveau med de ordinære studerende.

Som beskrevet i forrige afsnit er der en ubetydelig forskel i indgangskaracteren mellem studerende på ordinære uddannelser og e-læringsuddannelser. Som det fremgår af tabel 13, gør det samme sig gældende for karakteren i bachelorprojektet. Der kun en lille forskel i karakteren for bachelorprojektet mellem studerende på ordinære uddannelser og e-læringsuddannelser, hvilket giver en indikation af, at e-læringsstuderende – i hvert fald i bachelorprojektet – er på niveau med de ordinære studerende.

Tabel 13**Bachelorkaraktergennemsnit for lærerstuderende og sygeplejerskestuderende (7-trinsskalaen)**

	Ordinær	E-læring
Lærerstuderende	7,47 (N = 7.936)	7,54 (N = 46)
Sygeplejerskestuderende	8,44 (N = 6.090)	8,18 (N = 92)

Kilde: Danmarks Statistik.

Uoplyste lærerstuderende: 4.417 ud af 12.399 studerende, svarende til 36 %.

Uoplyste sygeplejerskestuderende: 4.563 ud af 12.751 studerende, svarende til 36 %.

Kravet om den fleksible uddannelsen, der skal passes ind i et liv med familie og arbejde, stiller, som vi vil koncentrere os om i det næste kapitel, ikke desto mindre en række krav, både til professionshøjskolens organisering og tilrettelæggelse af undervisningen og til de studerendes måde at studere på.

4 Hvordan tilrettelægger professionshøjskolerne e-læringsuddannelserne?

De overordnede rammer for læreruddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen er styret gennem uddannelsernes respektive bekendtgørelser². For sygeplejerskeuddannelsen indeholder bekendtgørelsen en national studieordning. Det betyder, at alle udbud af sygeplejerskeuddannelsen, inklusive udbud tilrettelagt som e-læring, har den samme studieordning. For læreruddannelsen udarbejder de enkelte udbud deres egne studieordninger, som ligeledes gælder for både ordinære udbud og udbud tilrettelagt som e-læring.

Når studieordningerne er fælles for både de ordinære udbud og e-læringsudbuddene, betyder det, at der ikke er forskel på uddannelsens grundlæggende struktur, læringsmål, eksamensform eller praktikforløb. E-læringsudbuddene adskiller sig udelukkende ved selve undervisningsformen. I det foregående kapitel beskrev vi, hvordan e-læringsstuderende er tiltrukket af det fleksible studieliv, som e-læringsuddannelsen tilbyder. E-læringsuddannelsens fleksible karakter stiller ikke desto mindre en række krav, både til professionshøjskolernes organisering og tilrettelæggelse af undervisningen og til de studerendes måde at studere på.

I dette kapitel ser vi nærmere på, hvordan professionshøjskolerne arbejder med at tilrettelægge et fleksibelt, men målrettet uddannelsesforløb, der sikrer, at de studerende opbygger de professionskompetencer, de skal besidde, når de skal ud på arbejdsmarkedet.

4.1.1 Professionshøjskolerne giver ikke e-læring den samme opmærksomhed

Tilrettelæggelsen af e-læringsundervisningen er ikke kun afhængig af den enkelte underviser, men også af ledelsens valg og prioriteringer.

På alle de seks uddannelsesudbud, som indgår i undersøgelsen, er der allokeret den samme arbejdstid til underviserne på e-læringsudbuddene, som der er på de ordinære udbud. Et enkelt

² *Bekendtgørelse om uddannelsen til professionsbachelor i sygepleje og bekendtgørelse om uddannelsen til professionsbachelor som lærer i folkeskolen.*

sted har man valgt at skære lidt i undervisernes tid i forbindelse med små hold, da der derved bliver færre studerende at kommunikere med på læringsplatformen.

Men selv om e-læringsuddannelserne ikke budgetmæssigt bliver nedprioriteret, kan der være en risiko for, at de alligevel ikke får tildelt samme opmærksomhed som de ordinære uddannelser. De ordinære uddannelser har eksisteret i meget længere tid end e-læringsuddannelserne, og de fleste undervisere har selv stiftet bekendtskab med uddannelsesformen. Der kan derfor, som en underviser forklarer, ubevidst ske en prioritering af det vante:

Den [e-læringsuddannelsen] har været et spædbarn, fordi man har fokuseret på udviklingen af den ordinære uddannelse, som er blevet udviklet med noget teknologibaseret oveni. (...) Man kunne jo tænke sig, at hvis det var omvendt (...) hvis nu vi får noget skidegodt op at køre på nettet, hvordan kan vi så få det implementeret i det ordinære? (...) Det er ikke at sige, at det bliver nedprioriteret. (...) Men i folks bevidsthed er netstudiet altid nummer to. Og det siger de studerende også, at de kan mærke. Det er bestemt ikke dem, der kommer først.

Ud over at de ordinære uddannelser er mere velkendte og har eksisteret i længere tid end de netbaserede uddannelser, er det ofte sådan, at e-læringsuddannelsernes volumen er mindre end de ordinære uddannelsers.

Flere af uddannelserne har besluttet, at alle deres undervisere skal kunne undervise både på ordinære forløb og på e-læringsforløb. Det giver god mening at skabe en fleksibel undervisergruppe, som kan benytte sine fagspecialer på flere undervisningshold. Her er det dog vigtigt, at der i underviserstaben sikres en fælles opbakning til og motivation for det at skulle undervise e-læringsstuderende. Indførelsen af nye arbejdsformer, som kræver nye måder at tilrettelægge arbejdet på, kan let møde modstand, hvilket tydeligt fremgår af nedenstående citat fra en tidligere studerende:

Jeg havde også biologi til sidst, hvor der var en ældre lærer, der syntes, at det var fuldstændig tåbeligt – vi skulle bare møde op, fordi man ikke kunne lære det via nettet. Jeg tror, det har meget med indstilling at gøre – til, om man ser det som en mulighed eller bare som en begrænsning.

Hvis ikke underviserne kan se perspektiverne i e-læring og forstår, at det kræver en anden måde at tilrettelægge undervisningen på, risikerer man, at dette går ud over de studerende, som i ovenstående tilfælde kunne mærke deres lærers modvilje mod studieformen.

4.1.2 E-læring er tilrettelagt forskelligt fra den ordinære uddannelse

Som følge af, at e-læringsuddannelserne har væsentligt færre konfrontationstimer, må uddannelserne tilrettelægges på en anden måde, end tilfældet er på de ordinære uddannelser. Uddannelsesaktiviteterne kan overordnet opdeles i følgende tre elementer:

- Praktik (på sygeplejerskeuddannelsen kaldet "klinik")
- Seminarer
- Studier mellem seminarerne.

I de følgende afsnit gennemgår vi hvert af de tre uddannelseselementer, og vi beskriver professionshøjskolernes arbejde med at tilrettelægge et fleksibelt uddannelsesforløb. Indledningsvis ser vi nærmere på, hvordan professionshøjskolerne forbereder de studerende på, hvad det kræver at gennemføre en professionsbacheloruddannelse gennem e-læring.

4.2 Optagelse på en e-læringsuddannelse kræver grundig vejledning

Et fleksibelt studieliv forudsætter studerende med en høj grad af selvdisciplin og ansvarlighed, og det er professionshøjskolens opgave at tydeliggøre dette forhold for de studerende. Sådan lyder budskabet fra undervisere og vejledere på læreruddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen. En underviser på sygeplejerskeuddannelsen understreger, hvor vigtigt det er, at professionshøjskolerne gør dette vilkår klart for de studerende, inden de starter på en e-læringsuddannelse:

Når man er e-læringsstuderende (...) skal der helt klart være en høj grad af selvdisciplin, engagement, ansvarlighed og også selvstændighed. Det gør vi meget ud af fra starten, og [det har vi] skrevet på hjemmesiden (...). Fordi de jo selv skal planlægge, hvordan de får tilegnet sig den viden, der skal til.

Studievejledningen spiller en central rolle i arbejdet med at forberede de e-læringsstuderende på deres liv som studerende. Ifølge professionshøjskolerne har studievejlederne til opgave at sørge for at få en grundig dialog med de studerende, der søger ind på en e-læringsuddannelse – både før og efter at de er blevet optaget på uddannelsen.

Den dialog, der finder sted i vejledningen om e-læringsuddannelserne, adskiller sig, ifølge vejlederne, væsentligt fra den vejledningspraksis, der finder sted på de ordinære professionsuddannelser. Hvor den ordinære vejledning primært kredser om den uddannelse, den studerende ønsker at gennemføre, kredser vejledningen til de e-læringsstuderende i højere grad om det at studere på en e-læringsuddannelse. Ansøgerne til en e-læringsuddannelse søger, som en studievejleder på sygeplejerskeuddannelsen bemærker, typisk svar på en række praktiske spørgsmål:

(...) Hvor mange dage skal vi ind på skolen? Hvordan arbejder man så i den mellemliggende periode? Hvordan med praktikpladser? (...) Hvor meget kan vi arbejde ved siden af? Og kan man få SU, når man har merit eller pause? Og så videre – alle sådan nogle praktiske spørgsmål.

Særligt muligheden for at bestride et erhvervsarbejde ved siden af uddannelsen, muligheden for at få merit for tidligere uddannelse og muligheden for at modtage SU er genstand for spørgsmål fra de studerende. Som det fremgår af citatet nedenfor, er det ifølge en studievejleder på læreruddannelsen vigtigt at besvare disse praktiske spørgsmål grundigt, for den arbejdsopgave, der ligger i at vejlede ansøgere til e-læringsuddannelsen, går ud på at skabe et klart billede af, hvordan en e-læringsuddannelse ser ud i detaljer:

Jeg tror, at vi begge [studievejledere] oplever, at når [en person] ringer for at få information omkring det netbaserede studie, så er man ude i en ... ikke en karrierevejledning, for de er sådan set klar over, hvad det er, de vil, men man er ude i sådan en, lad os kalde det et livsperspektiv: Hvordan kan studiet være indeni? Det er jo lige fra "hvornår ligger timerne?" til "hvor meget kan jeg være vikar, mens jeg læser?" og sådan noget. Det er sådan en meget helhedsorienteret vejledende introduktion.

Studievejlederne ser det netop som deres vigtigste opgave at tydeliggøre, at e-læringsuddannelsen, på linje med den ordinære uddannelse, er et fuldtidsstudie, og at det bl.a. betyder, at de studerende ikke skal forvente, at de fx kan varetage et fuldtidsarbejde, mens de studerer. En studievejleder fra sygeplejerskeuddannelsen forklarer, hvor vigtigt det er at trække denne pointe skarpt op fra starten:

Jeg gør meget ud af at sige, at man ikke kan have et fuldtidsarbejde ved siden af, og at det er utrolig vigtigt, at man prioriterer sit studie, og at man har nogle helt klare aftaler med sin arbejdsgiver omkring det. Det er min oplevelse, at den største fare er, at nogle tror, at fordi det foregår på nettet, så kræver det næsten ingen indsats – og de knækker halsen på det, og der er frafald på det.

Når studievejlederne gør et særligt nummer ud af at understrege, at en e-læringsuddannelse er et fuldtidsstudie, handler det om, at professionshøjskolerne kan konstatere, at studerende lader sig indskrive på uddannelsen med en forventning om, at en e-læringsuddannelse er meget lettere at gennemføre end en ordinær uddannelse. Men ifølge de interviewede undervisere og vejledere forholder det sig i praksis lige omvendt. En underviser på læreruddannelsen forklarer:

Jeg har sagt [til ledelsen], at vi vil altså ikke have alle de der personer ind i huset, der tror, at de kan være netstuderende, og så er det kun halvt så svært. Det er det ikke. Nogle gan-

ge er det dobbelt så svært. Når [vi] har den første kontakt med dem [ansøgerne], skal vi simpelthen gøre dem klart, at det her, det er hårdt arbejde. [Studiet] forlanger noget af folk, og det synes jeg simpelthen, at man skal signalere fra starten.

Når underviserne henviser til, at en e-læringsuddannelse nogle gange er "dobbelt så svær", handler det om, at de studerende på e-læringsuddannelsen – i langt højere end de studerende på de ordinære uddannelser – selv skal stå til ansvar for deres egen tilegnelse af viden, og det kræver en høj grad af selvdisciplin og ansvarlighed. Det kræver også, at man har tiden til at studere, og dette medfører særligt diskussioner om mængden af erhvervsarbejde. En studievejleder på sygeplejerskeuddannelsen forklarer, at nogle af de studerende har en forventning om, at studie-relevant erhvervs erfaring vil hjælpe dem med at komme let gennem uddannelsen, men for meget erhvervsarbejde giver ikke tilstrækkeligt plads til studierne:

Fordi hvis de [studerende] ikke har tid og overskud til både at studere og arbejde på fuld-tid, så kan man jo ikke [gennemføre studiet]. Det er jo to fuldtidsjob, som de påtager sig. Men de kommer jo nok ind med en forventning om, at "jamen jeg er SOSU-assistent (...) jeg kan godt lige klare studiet med venstre hånd". Men det finder de så hurtigt ud af, at det kan de så ikke. Men alligevel har de en forventning om, at det må da være nemt (...) Der er rigtig mange, som får sig en stor overraskelse [...] over, hvor meget der er at lave.

Et yderligere kendetegn ved de e-læringsstuderende, som bliver fremhævet blandt både undervi-sere og vejledere, er, at de er mere modne og dertil meget mere målrettede i deres tilgang til uddannelsen. Dette forhold skal ses i lyset af, at de studerende typisk er ældre studerende, som har haft mange år til at overveje deres uddannelsesvej, og at det for manges vedkommende har været en drøm gennem mange år at tage denne uddannelse. En klinisk sygeplejerskevejleder fortæller:

Hvis du vælger som trediveårig, at du går i gang med en uddannelse, så er det noget, du vil. Så har du sat dig ind i, hvad det betyder, fordi jeg ved, at de næste fire år, der er min indkomst lavere, min arbejdsindsats er større. Man kan meget bedre ræsonnere sig frem til, at det her, der skal vi sgu klemme balderne sammen. Og det gælder ikke kun mig, det gælder også min familie (...) De føler den der forpligtigelse over for deres familie også. Fordi de også skal undvære nogle ting. Julegaverne bliver måske lidt mindre nu her, når vi er ved at nærme os jul, tiden er lidt mindre, tingene er lidt mere skemalagte og sådan nogle ting. Og når de byder deres familie det, så lægger de sgu også en ordentlig indsats i det, for det skal i hvert fald ikke være deres drøm, den skal ødelægge familien helt fuldstæn-digt, så der skal virkelig knaldes til den.

I vejledningen af de e-læringsstuderende er det ifølge studievejlederne vigtigt, at de studerende ikke alene bliver forberedt på, at en e-læringsuddannelse er et fuldtidsstudie. Det er lige så vigtigt, at de studerende bliver opmærksomme på, at e-læringsuddannelsen i høj grad lægger op til en selvstændig arbejdsform. Som en studievejleder på sygeplejerskeuddannelsen forklarer, er det vigtigt at forberede de studerende på, at e-læringsuddannelsen kan opleves som et ensomt studie:

E-læring kan jo opleves meget ensomt, fordi man kun mødes (...) tre dage om måneden, hvor man er på seminar (...) Det skal man jo ligesom være indstillet på, for i al den anden tid, der sidder man faktisk derhjemme, eller man er på nettet med sin studiegruppe eller med underviserne. Men man mødes ikke i klassen. Man har ikke den der diskussion i klasserummet, fordi det foregår virtuelt, det hele. Der er også en del skriftligt arbejde. Man skal ligesom være forberedt på, at det godt kan opleves ensomt – det er noget af det, de siger, når de fx finder ud af, at det er ikke mig, det her, at det (...) simpelthen er for ensomt.

Netop det forhold, at e-læringsuddannelsen – i forhold til den ordinære uddannelse – er kendetegnet ved sit fravær af social interaktion mellem de studerende, lægger studievejlederne vægt på at forklare særligt de helt unge studerende, der ønsker at blive optaget på en e-læringsuddannelse. Nogle studievejledere forklarer, at de i udgangspunktet fraråder de helt unge at søge optagelse, medmindre, som en studievejleder på læreruddannelsen bemærker, helt særlige forhold gør sig gældende:

Vi har en uskreven regel, der hedder, at man læser ikke på netuddannelsen, når man er under 25 år. Det er jo netop, fordi studiets opbygning er afhængig af, at man [allerede] indgår i nogle relationer [i livet uden for studiet] – noget, som de mere modne studerende jo allerede gør. Vi har også undtagelser, fx studerende, som måske begynder som matrikelstuderende, men som følger med manden til Dubai i et år og af den grund bliver netbaserede studerende, men de er ligesom på vej i studiet.

Hvor professionshøjskolerne som anført i dette afsnit er opmærksomme på vigtigheden af, at de studerende, der søger ind på en e-læringsuddannelse, er mentalt forberedt på, at uddannelsen kan være både ensom og krævende, sørger de samtidig for at "holde skærmen varm" i en sådan grad, at de studerende hele tiden bliver opfordret til at være i kontakt med hinanden og med deres undervisere – også når de ikke mødes fysisk på tilstedeværelsesseminarerne. At holde skærmen varm handler både om at skabe tilknytning til uddannelsen og om at modvirke frafald. Men at de studerende opfordres til at være i dialog, handler også om, at det er svært at udvikle tilstrækkelige professionskompetencer, hvis man ikke udvikler sig sammen med andre.

4.3 Flexibilitet kræver planlægning og ansvarlighed

Mange af de studerende, der er optaget på en e-læringsuddannelse, har som tidligere nævnt valgt en fleksibel studieform, fordi de skal passe uddannelsen ind i et liv med familie og erhvervsarbejde. Undersøgelsens interviewpersoner er enige om, at undervisningen skal planlægges grundigt og i god tid, både hvad angår undervisningen på tilstedeværelsesseminarerne, og hvad angår den undervisning, der foregår digitalt. Der er samtidig enighed om, at fleksibiliteten i uddannelsen indebærer, at de studerende er meget selvkørende. Dette afsnit har fokus på, hvordan det fleksible studieliv stiller krav til både undervisere og studerende.

En fleksibel uddannelse kræver langsigtet planlægning

En studieleder på læreruddannelsen forklarer, at der hersker en gensidig forståelse af, at en e-læringsuddannelse kræver langsigtet planlægning:

Man lægger ikke [bare] planer ud. Altså sådan noget med en onsdag at sige "kan I ikke lige læse det til på fredag?" Det kan simpelthen ikke lade sig gøre for den her slags studerende. Altså, al planlægning er langsigtet. Det handler også om de ugentlige studie-spørgsmål eller opgaver. Man sender ikke tekster ud til dem, to dage før de skal kunne reagere, for vi ved godt, at vi har at gøre med nogle studerende, som typisk har et helt anderledes studie-arbejds-liv.

De e-læringsstuderende har særligt et udtalt behov for at kende datoer for tilstedeværelsesseminarer i god tid, da de ofte kommer langvejs fra for at deltage i seminarerne. Seminar datoerne kan således have betydning for, hvornår den enkelte studerende skal bestille flybilletter eller bede om fri fra arbejde. En langsigtet planlægningspraksis bliver derfor af både studerende og ansatte fremhævet som en særligt vigtig faktor med hensyn til, om det overhovedet kan lade sig gøre at gennemføre en e-læringsuddannelse. Når det nogle gange er nødvendigt at ændre i planlægningen, fører dette typisk til stor frustration hos de studerende, hvilket illustreres i følgende udsagn fra en sygeplejerskestuderende:

[Ændringer] betyder rigtigt meget for [os], som læser på netuddannelsen. Vi planlægger vores tid og vores dage, vores undervisning og vores liv så meget, at det kræver meget disciplin, det kræver meget planlægning fra vores side. Derfor er vi dybt afhængige af, at der er en langsigtet planlægning fra skolen af. Så den synes jeg, man kunne være bedre til.

En underviser på læreruddannelsen forklarer, at underviserne generelt er meget opmærksomme på, at de har at gøre med en gruppe studerende, som virkelig har brug for langsigtet planlægning, og at det netop er derfor, at de har valgt en e-læringsuddannelse:

Jeg tror, at den største udfordring for de studerende, det er at få planlagt [deres studie]. Mange af dem er jo med kone og børn og masser af arbejde og skal tjene penge og er hårdt presset på mange måder og sådan nogle ting der. Så det handler for dem om at finde tidspunkter, hvor de kan [studere], og jeg tror, at det forekommer på mange sjove tidspunkter og ind i mellem og fra og til. Det er jo også det, som vi tilbyder dem: at man kan gøre det [studere], når det passer. Så det der med at lægge alt for mange bånd på og alt for mange forpligtelser, det er de ikke ret glade for. For de føler netop, at de har valgt det her, det giver dem den frihed, som de efterspørger, og som de har behov for.

Selv om professionshøjskolerne på den ene side gør deres bedste for at imødekomme de studerendes behov for langsigtet planlægning, gør flere undervisere samtidig opmærksom på, at en langsigtet planlægning af uddannelsesforløb har en række uhensigtsmæssige konsekvenser. Den ringe grad af fleksibilitet med hensyn til datoer for tilstedeværelsesseminarer medfører, at de studerende bliver særligt sårbare over for aflysninger, fx ved sygdom, for på grund af behovet for langtidsplanlægning er aflyste timer svære at finde erstatningstidspunkter for. Aflysning af et seminar indebærer således et dobbelt problem, idet seminaret er meget vanskeligt at erstatte og samtidig udgør en betydelig del af den samlede tilstedeværelsesundervisning. En anden udfordring, som undviserne peger på, er, at kravet om langtidsplanlægning giver dem ringe mulighed for få gode ideer undervejs i et undervisningsforløb.

En fleksibel uddannelse kræver selvstændige studerende

Ligesom en e-læringsuddannelse indebærer, at professionshøjskolen skal sørge for at planlægge uddannelsesaktiviteterne i god tid, skal de studerende indstille sig på at imødekomme en række anderledes krav til deres måde at studere på, sammenlignet med studerende på de tilsvarende ordinære uddannelser.

E-læringsuddannelsen er bygget op omkring en model, hvor den primære tilegnelse af stoffet forventes at foregå hjemmefra. Der hersker en forventning om, at den studerende kan arbejde selvstændigt og tilegne sig pensum på egen hånd. Disse særlige karakteristika for "den gode e-læringsstuderende" bliver beskrevet af en underviser på sygeplejerskeuddannelsen:

Man har selv ansvar for at få læst tingene, man kan ikke bare møde op og så ikke have læst. Det sker jo på den ordinære, at mange møder op, og de har ikke læst, så sidder de tilbagelænet og venter på, hvad der kommer. Det ser vi jo. Det kan ikke gå på en netuddannelse, der har du kun dig selv som ansvarlig for at få det læst og tilegne sig det. Du kan ikke bare læne dig tilbage og få det serveret. Det gør altså en forskel.

Ud over at de studerende er nødt til at være mere ansvarsfulde og selvstændige i deres uddannelsesforløb, skal de også være det i deres hverdag for at få studielivet til at hænge sammen med

deres øvrige forpligtelser. Som e-læringsstuderende er hverdagen kendetegnet ved, at man ikke har faste mødetidspunkter. De studerende har heller ikke nogen arbejdsopgaver, der skal løses i et bestemt tidsrum. De e-læringsstuderende er således i høj grad selv herre over deres egen tid, og der er som udgangspunkt ikke nogen, der følger op på, om de følger med i undervisningsforløbet.

Kigger man på tværs af interviewmaterialet, tegner der sig et billede af, at en e-læringsuddannelse stiller en række særlige krav til de studerende. Henholdsvis en praktikkoordinator på læreruddannelsen og en underviser på sygeplejerskeuddannelsen beskriver det således:

Godt nok får man at vide, at sådan ser litteraturlisten ud, sådan ser ugeopgaven ud, men man skal rent faktisk kunne organisere sig i studiegrupper på tværs af en eller anden form for geografi, man skal kunne samarbejde om at løse opgaverne og være meget præcis i forhold til at læse og forstå, hvad det er, underviseren eksplicit efterspørger, og svare ind i det felt, kunne modtage en respons og kunne bygge oven på den respons og udvikle sig – det kræver noget helt andet end at være ordinær studerende. Den store, massive gruppe af e-læringsstuderende, de er ... der bliver gode lærere ud af dem.

(...) de [studerende] er tvunget til at være mere selvstændige. De er tvunget til selv at administrere deres tid, finde kilder at læse i og argumentere. Og de skal selv oppebære at "der er en chat, jeg må hellere gå på, når der er et diskussionsforum, jeg må hellere gå på". Jeg tænker, at for den, der ikke er meget selvstændig, føles det ikke så forpligtende, som det føles, hvis de skulle på det ordinære hold og møde i skole fra 8 til 13. Og så kræver det, at de er dedikerede hele vejen igennem.

Samlet set kan vi med afsæt i interview med undervisere og vejledere konstatere, at en e-læringsuddannelse kræver noget andet af de studerende. De skal være målrettede, de skal være i stand til at arbejde selvstændigt og opsøge og tilegne sig viden inden for deres felt på egen hånd. De skal herudover være disciplinerede og arbejde meget struktureret for ikke at miste grebet i undervisningsforløbet.

4.4 E-læringsstuderende følger de samme praktikforløb

Læreruddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen er professionsbacheloruddannelser, og derfor skal en del af uddannelserne bestå af praktik. De studerende på e-læringsuddannelserne følger præcis de samme praktikforløb som studerende på ordinære uddannelser. Der tages ingen særlige hensyn til, at de studerende har fulgt uddannelsen via e-læring, og der er mødepligt under praktikforløbet.

Rent praktisk kan der være en forskel i forbindelse med tildelingen af praktikpladserne, idet en del af de e-læringsstuderende ikke bor i udbuddets geografiske nærområde. På sygeplejerskeuddannelsen har det enkelte udbud tilknyttet en række praktikpladser tæt på udbudsstedet. Ønsker den studerende en praktikplads et andet sted, skal vedkommende selv finde en praktikplads. Udbuddene har imidlertid førsteret til praktikpladserne, og det kan derfor være vanskeligt at finde en praktikplads i en anden del af landet end der, hvor den studerende er tilknyttet uddannelsen.

Dette er ikke på samme måde en problematik i forbindelse med praktikpladsfordelingen på læreruddannelsen, som har en del flere steder, der kan tage studerende ind. Derimod kan den nye reform af læreruddannelsen fra 2013 blive en udfordring. Det skyldes, at uddannelsesstederne skal have et praktiksamarbejde med de skoler, som de studerende ønsker at komme i praktik på, samt at skolerne skal have en praktikvejleder til at tage sig af de studerende.

I kapitel 5 ser vi nærmere på praktikforløbene og belyser, hvordan de e-læringsstuderende tilegner sig praksisnære professionskompetencer på praktikstederne. I det følgende afsnit kaster vi lys over, hvordan professionshøjskolerne tilrettelægger tilstedeværelsesundervisningen for de e-læringsstuderende.

4.5 De studerende og underviserne er uenige om formålet med tilstedeværelsesundervisningen

Ingen af udbuddene af læreruddannelsen eller sygeplejerskeuddannelsen har for e-læringsuddannelsen helt afskaffet det fysiske møde mellem underviser og studerende. Alle e-læringsudbud opererer således med fysisk tilstedeværelse under betegnelser som netindkald, fremmødeundervisning, tilstedeværelsesseminarer eller blot seminarer. Seminarerne er tilrettelagt som fulde undervisningsdage, der er tæt pakket og typisk ligger samlet som to-fire dage ca. en gang om måneden. Seminarernes hyppighed og længde veksler lidt fra udbud til udbud.

Seminarerne har i komprimeret form det samme indhold som undervisningen for de ordinære studerende. En stor del af undervisningen består derfor af forelæsning og gennemgang af fagstoffet. Tilstedeværelsesseminarerne bruges også til gruppearbejde og fremlæggelse af studieopgaver. Det er desuden her, uddannelsernes mere praktiske undervisningselementer ligger. Det gælder fx gennemførelse af forsøg i læreruddannelsens eksperimentelle fag og diverse praksiskurser på sygeplejerskeuddannelsen.

På sygeplejerskeuddannelsen stilles der i forbindelse med en del af modulerne krav om deltagelse i nationalt fastlagte og/eller institutionelt planlagte studieaktiviteter. På læreruddannelsen kan der

på de enkelte moduler ligeledes være krav om fysisk tilstedeværelse. Til disse studieaktiviteter er det et krav, at de studerende deltager, for at kunne gå til eksamen.

E-læring organiseres på sygeplejerskeuddannelsen som separate hold, der modtager undervisning adskilt fra de ordinære hold. Sygeplejerskeuddannelsen består af 14 moduler, som alle studerende som udgangspunkt skal gennemføre. Læreruddannelsen er derimod mere fragmenteret, og de lærerstuderende opnår ikke undervisningskompetence i alle folkeskolens fag.

4.5.1 Samkørsel af e-læringsundervisning og ordinær undervisning

På visse udbud af læreruddannelsen kan det på nogle af de mindre fag være en udfordring at samle tilstrækkeligt mange e-læringsstuderende til at oprette et hold. Dette er ikke i samme grad et problem på sygeplejerskeuddannelsen, da den består af 14 moduler, som i udgangspunktet skal gennemføres af alle studerende.

På udbuddene af læreruddannelsen i Haderslev og Nørre Nissum har man valgt at samkøre undervisningen af ordinære studerende og e-læringsstuderende. De studerende følger undervisningen efter den ordning, de er indskrevet på, men gennemgår på samme tid den samme teori. På udbuddenes læringsplatform har de derfor alle mulighed for at diskutere faget, og de ordinære studerende har også mulighed for at deltage i tilstedeværelsesseminarerne sammen med de e-læringsstuderende.

På udbuddet af læreruddannelsen i Roskilde har man valgt en anden model, hvor kun de større fag udbydes til e-læringsstuderende. Ønsker de studerende undervisningskompetence i et fag, som ikke udbydes som e-læring, må de følge faget som ordinære studerende.

4.5.2 To perspektiver på tilstedeværelsesseminarerne

E-læringsuddannelsen kræver, at fremmødeundervisningen adskiller sig i form og indhold fra undervisningen på et ordinært uddannelsesforløb. Det er et budskab, der går igen, når vi taler med undervisere på både læreruddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen. Ser vi nærmere på undervisernes og de studerendes prioriteter, tegner der sig dog et modsætningsforhold mellem, hvordan de mener tilstedeværelsesseminarerne bedst tilrettelægges. Hvor flere studerende argumenterer for, at det er vigtigt, at der bruges tid på teoretiske oplæg med udgangspunkt i pensum, er mange undervisere mere optaget af at sørge for, at de studerende får tid til at diskutere og have gruppearbejde.

Fokus på teori

Flere af de studerende, vi har interviewet, argumenterer for, at tiden på tilstedeværelsesseminarerne er bedst givet ud ved at gå i dybden med pensum, da dette bidrager til en mere nuanceret forståelse af de tekster, som de læser. De studerende giver udtryk for, at det kan være svært at

tilegne sig centralt fagstof ved udelukkende selv at læse pensum, og de ser derfor gerne, at underviserne gennemgår teorien på tilstedeværelsesseminarerne. En lærerstuderende fortæller fx om sit behov for, at underviserne bruger mere tid på at gennemgå pensum og mindre tid på at lægge op til diskussion:

Mange netstuderende, de spørger efter det der med ... Vi vil gerne have, at vi kører på med noget teori og vi ligesom får gennemgået den del af det, fordi hvis vi nu har nogle spørgsmål eller nogle forståelsesvanskeligheder, så er det lidt vigtigt at få det afklaret. Jeg tror måske, at mange netstuderende har det sådan, at det der med at sidde og diskutere alt for meget, det er lidt spildtid. Jeg kunne godt tænke mig, at man ligesom afklarede det på forhånd, men det kan være lidt svært, hvis man har tre forskellige undervisere. Fordi det kan godt være, at man afklarer det første gang, men de er ikke gode til at kommunikere indbyrdes. Så jeg har egentlig siddet nogle gange, hvor underviseren har lagt op til, at vi skulle diskutere helt vildt meget, hvor vi så har siddet med en lidt flad fornemmelse, og folk er forsvundet lidt.

En sygeplejerskestuderende, der giver udtryk for en tilsvarende forventning om, at teori bliver gennemgået på tilstedeværelsesseminarerne, forklarer, hvordan gennemgangene giver ham en følelse af at være med:

Det var simpelthen gammeldags undervisning, meget af det, tavleundervisning eller PowerPoint. Hvor vi så var inde, vi var jo inde tre hele dage, nogle gange fra kl. 8 til en 16-17-stykker, hvor vi så havde undervisning. Men vi lavede også i perioder små gruppeøvelser. Jeg oplevede det ikke som tørt eller ensformigt, jeg oplevede det egentlig som varieret, men det er nok også, fordi jeg tænker, at når vi ikke får så meget undervisning af den gamle klassiske slags, så følte jeg egentlig, at jeg havde en form for behov for det lige på de indkald. Fordi de gav mig måske en fornemmelse af ... eller har været med til at give mig en fornemmelse af ... Man føler måske, at man er med – ja, det lyder måske så mærkeligt – man får lidt en fornemmelse af, hvad der er væsentligt. Det hele er jo væsentligt, det er der jo ingen tvivl om, men man får nogle muligheder for at følge med i, hvad underviseren mener der rører sig.

Flere af de studerende fortæller, at de opfordrer deres undervisere til i højere grad at bruge tiden på teorigennemgange, hvor de kan få uddybet teorien, stille spørgsmål til underviserne og ad den vej få en fornemmelse af, hvad der er det væsentlige i teksterne, hvad de skal huske at lægge mærke til, og hvor de skal lægge deres fokus.

Ud fra dette perspektiv vurderer de studerende således, at den begrænsede tid på tilstedeværelsesseminarerne er bedst givet ud ved, at underviserne forestår fagligt uddybende oplæg. Dette

betyder samtidig, at diskussioner og gruppearbejde primært er henvist til perioden mellem seminarerne. Det skal dog nævnes, at underviserne ud over teorigennemgang er nødt til at indlægge de øvelser, som er en obligatorisk del af læreruddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen. Hvis underviserne vælger at gennemgå teorien, er det nødvendigt, at de prioriterer en gennemgang af den mest vanskelige teori. Bliver der ikke prioriteret hårdt nok, går det ud over de studerendes mulighed for at stille spørgsmål til teorien:

Vi har ikke ret meget tid til spørgsmål, så det kræver, at når vi møder op til seminar, så skal vi have læst pensum. Den tid, vi har til at svare på spørgsmål, hvor læreren skal svare på spørgsmål ... det pensum, vi skulle have gennemgået i den tid, det får vi ikke gennemgået på et andet tidspunkt. Det er vores egen hurdle at skulle finde ud af det.

Selv om flere af de studerende, vi interviewede, gav udtryk for, at de oplever, at formålet med seminarerne er at få tanket op med ny viden, hørte vi samtidig studerende sætte spørgsmålstegn ved, om tavleundervisning er den bedste måde at udnytte tiden på under seminarerne. Fx fortæller en sygeplejerskestuderende:

Jeg synes i hvert fald, at det er tankevækkende, at hvis man kigger på den teoretiske del, er jeg i hvert fald i 98 % af tilfældene dels blevet mødt med et krav om fremmøde – det er fint nok, selvfølgelig skal der være det. Men det, jeg så har mødt i de der klassiske tavleundervisningssessions, det er i princippet sådan fuldstændig old school – lærer præsenterer teoretisk stof, som man forventes at have læst, inden man kommer – via PowerPoint på en projektor på et lærred – det er det. Undskyld mig, men det kan man jo ligeså godt tilbyde i et webseminar, fx. Så værdien af at møde op, den er meget begrænset. Jeg ville sagtens kunne stille de samme spørgsmål, jeg ville sagtens kunne få uddybet uklarheder på et webseminar, lige så vel som jeg kan det, når jeg sidder og er mødt frem. Det er den ene del af det. Jeg er enig i, at der bestemt også er en værdi i at møde de her mennesker, man så skal være fælles med om en opgaveskrivning. Det tænker jeg man godt kunne løse sådan lidt bilateralt.

Ovenstående citat problematiserer således teoritilgangen og efterspørger i stedet et andet indhold på tilstedeværelsesseminarerne. Dette uddybes i det følgende afsnit.

Fokus på diskussion og øvelser

I stedet for at placere de faglige diskussioner og gruppearbejdet mellem seminarerne vælger mange af underviserne en strategi, hvor de fokuserer på dette netop under seminarerne. De studerende forventes at have læst pensum hjemmefra, og derfor bliver egentlige teorigennemgange nedprioriteret til fordel for faglige diskussioner og øvelser. Der bliver således fokus på aktiviteter,

der kan være med til at styrke de kompetencer, som de studerende har vanskeligst ved at tilegne sig gennem selvstudierne. En underviser på sygeplejerskeuddannelsen forklarer det således:

Der skal helst ske noget på seminaret, som ikke kan ske i den mellemliggende tid. Der er netop de der øvelser og det der med at få tilbagemeldinger fra hinanden og sådan noget og fra underviseren. Som vi har været inde på med andre eksempler, så skal det ikke være gennemgang af anbefalet litteratur, det skal være noget, der ligger ud over i en eller anden form. Og der skal diskuteres, og der skal problematiseres, og der skal gives eksempler. Hvor jeg godt synes, at der kan være nogle gange med de ordinære studerende, hvor jeg bøjer mig for kravet om næsten at gennemgå teksten. For det første er der meget mere tid, og for det andet er der nogle af dem, som siger "Arh, men vi har læst det, det er så svært og sådan noget". Hvor jeg tænker, at der kan være noget, hvor de spørger "det der, lige den der, kan du ikke lige prøve ...?" Men ellers skulle det gerne være på et lidt højere abstraktionsniveau. Det er i hvert fald det, jeg forbereder mig til. Så kan jeg jo nogle gange opleve, at "vi skal lige have det der forklaret" – nå okay så. Men ellers skal de helst føle, at de kommer og får noget, de ikke kunne have fået ved at sidde derhjemme og bogue den.

Noget af det, som nogle af underviserne mener at de studerende kan have vanskeligt ved at gennemføre uden for seminarerne, er de mere tilbunds gående faglige diskussioner. Fx bemærker en underviser på sygeplejerskeuddannelsen:

Altså, det kan være svært at diskutere etiske problemstillinger, eksempelvis, over nettet. Der kan det være vigtigt, at man er i det samme rum. Plus man kan sige, at noget af det, der også foregår, når de er på seminarerne – det kan jo også være, at de selv skal fremlægge noget af det arbejde, som de har haft i det mellemliggende forløb. Fordi en stor del af sygeplejefaget er også mundtlig formidling. De skal også til mundtlig eksamen. Og de skal også ud og give mundtlig formidling til patienter. Og derfor er det også vigtigt, at man arbejder med den del af det. Så det er også noget af det, seminarerne kan blive brugt til.

Denne underviser peger altså på, at der er en række kompetencer, som kan være svære at tilegne sig i perioden mellem tilstedeværelsesseminarerne, hvilket seminarerne med fordel kan bruges til. Fordi denne opfattelse ikke altid bliver delt af de studerende, oplever flere undervisere, at der er uoverensstemmelser mellem deres vurdering af de studerendes behov og det, de studerende giver udtryk for at der er behov for. Dette sætter underviserne i et dilemma med hensyn til at tilrettelægge undervisningen, hvilket uddybes i det følgende citat fra en underviser på læreruddannelsen:

Derfor vil jeg sige, at de der seminarer er på en vis måde utilfredsstillende. Jeg har ingen problemer med at tale fire timer i træk – det tror jeg godt, du kan høre. Men problemet er, hvor meget får de ud af det? Og tillægsproblemet er – det er det, de vil have at jeg gør. Skal jeg så sige: "Det vil jeg ikke, fordi det mener jeg simpelthen ikke at I får noget ud af, nu skal I arbejde i grupper". De siger så "Vi arbejder i grupper hele tiden. Det gider vi ikke. Nu vil vi eddermaneme have fyldt noget på". "Jamen er I ikke klar over, at tankpasserpædagogikken har været forhadet i 100 år?" Det vil de sådan set skide et stykke, for hvis det er det, de mener er det, de får mest ud af, så er det faktisk det, de vil have. Det er lidt et dilemma, det der. Jeg giver dem aldrig fire timer i træk, for det tror jeg faktisk ikke at der kommer noget godt ud af. Men jeg forsøger at variere det lidt.

Ovenstående citat er et eksempel på den oplevede diskrepans mellem den måde, som de studerende ønsker at undervisningen skal tilrettelægges på, og den måde, som underviseren mener at seminarerne bedst udnyttes på. Underviseren mener ikke selv, at undervisningen bør foregå som envejsskommunikation, men det stiller ham i et dilemma, når de studerende så klart giver udtryk for noget andet. I det følgende afsnit vil vi fokusere på den del af uddannelsen, der foregår mellem tilstedeværelsesseminarerne.

4.6 Størstedelen af uddannelsen foregår mellem seminarerne

På e-læringsuddannelserne foregår størstedelen af uddannelsen mellem seminarerne, og her er studierne centreret om institutionernes intranetunderstøttede læringsplatforme. Læringsplatformene fungerer som kommunikativt bindeled mellem de studerende, underviserne og uddannelsen. Her henter de studerende pensumlister, tilmelder sig fag og eksamener og uploader opgaver mv. Læringsplatformene giver også de studerende mulighed for at stille faglige spørgsmål i diverse diskussionsfora og evt. chatte med deres undervisere. Der er stor forskel på, hvor mange kommunikationsmuligheder platformene har indbygget, og mange undervisere og studerende benytter også andre digitale kommunikationskanaler uden om læringsplatformene.

4.6.1 Digitale læringsplatforme skaber fleksibilitet

E-læring bygger på et udvidet digitalt samarbejde, hovedsageligt gennem uddannelsens digitale læringsplatform og digitale arbejdsredskaber. De digitale læringsplatforme og digitale redskaber udgør selve kernen i e-læringsuddannelsen, forstået på den måde, at de gør det muligt for de studerende at samarbejde og diskutere på nettet, uafhængigt af tid og rum.

Den uafhængighed af tid og rum, som de digitale læringsplatforme baner vej for, tilvejebringer ifølge underviserne og de studerende en høj grad af fleksibilitet. Fx fremhæver en underviser på læreruddannelsen de muligheder, der ligger i, at studerende, "der sidder to forskellige steder i

verden”, kan arbejde synkront i et fælles dokument, og en anden underviser på læreruddannelsen bemærker, hvordan den digitalt medierede undervisning gør det muligt for de e-læringsstuderende at passe deres uddannelse, selv om de opholder sig i udlandet i perioder af deres studietid:

Jeg har lige nu én [studerende], der sidder i Spanien, og som er med på Skype, når vi har undervisning, men [den studerende] arbejder også med sin gruppe via Skype, og det fungerer rigtig godt. Så nogle gange kan der også være den mulighed, selv om man er langt væk.

De digitale arbejdsredskaber understøtter også en række andre praktiske foranstaltninger, der knytter sig til studielivet på en e-læringsuddannelse – fx kan opgaveaflevering og vejledning også foregå via digitale kanaler.

Hvor det samlede datamateriale indikerer, at der er udbredt begejstring for den netbaserede undervisningsform, peger særligt de studerende på, at der ligger et potentiale i at udnytte de digitale muligheder bedre.

Interviewene med de studerende indikerer, at der – efter deres mening – ikke alle steder bliver gjort optimal brug af de muligheder, der er indlejret i en digitalt medieret uddannelse. En sygeplejerskestuderende fortæller fx, at de på deres uddannelse skal:

(...) møde fysisk op på skolen og aflevere [en opgave] (...) i stedet for at sende den per mail eller uploade den. Du skal møde op og aflevere et stykke papir. Så det [netbaserede studie] er bare ikke 100 % gennemført.

Netop tanken om det gennemført digitale fylder i diskussionerne blandt de studerende. Nogle studerende forholder sig undrende til, at de ikke kan deltage digitalt i tilstedeværelsesseminarerne i de tilfælde, hvor det ikke er muligt for dem at møde fysisk op. Flere studerende efterspørger i den sammenhæng et alternativ til fysisk fremmøde, fx en form for webseminarer eller transmitteret undervisning, der gør dem mindre afhængige af at skulle møde fysisk op på professionshøjskolen på en række faste tidspunkter. Det handler, som flere studerende er inde på, ikke om, at de vil afskaffe mødepligten, men om, at de skal have mulighed for at deltage, samtidig med at de måske befinder sig et andet sted i verden.

En forudsætning for at udnytte de digitale medier er imidlertid, som både studerende og undervisere peger på, at it-systemerne virker. Et velfungerende it-system er, som en sygeplejerskeunderviser bemærker, en grundpræmis for, at den netbaserede undervisning lykkes:

Det er jo en kæmpe barriere, hvis ens system er dårligt. Så der ligger en stor udfordring der. Og det er jo i virkeligheden en stor forudsætning for en vellykket netbaseret uddannelse, det er, at de der e-tekniske ting er i orden, og at systemet kan det, vi gerne vil.

Når en stor del af undervisningen på e-læringsuddannelserne er medieret af digitale medier, kræver det, som flere undervisere og studerende er inde på, at professionshøjskolerne har tilstrækkelige it-foranstaltninger. De efterlyser bl.a. et mere stabilt teknisk setup, der forhindrer, at de studerende skal bruge deres studietid på at overvinde tekniske vanskeligheder. En underviser på sygeplejerskeuddannelsen henviser til de frustrationer, der kan opstå i studiegrupperne, når tekniske vanskeligheder spænder ben for et virtuelt møde:

Fordi (...) det her skal jo virke, for ellers bliver de studerende vildt frustrerede, fordi de har sat [tid af] (...) Fx [hvis en studiegruppe] har aftalt, at gruppen kan mødes efter arbejde, fx fra klokken 15.30 til klokken 18.00. Hvis så man har problemer med at (...) komme på systemet, så bliver de jo frustrerede over det.

Et forhold, som de studerende og underviserne altså fremhæver, er, at læringsplatformen skal virke optimalt, for at e-læringsuddannelsen kan fungere efter hensigten. Desuden fremhæver de, at både studerende og undervisere har brug for bedre it-kompetencer, hvis de skal udnytte de muligheder, der ligger i læringsplatformene, fx holde møder via videokonferencer og lignende.

4.6.2 Gode it-kompetencer styrker kvaliteten af e-læringsuddannelsen

En stor del af kommunikationen på en e-læringsuddannelse foregår via læringsplatforme. For at læringsplatformen kan blive udnyttet optimalt, er det vigtigt, at både undervisere og studerende har gode it-kompetencer.

I interviewene med underviserne viser det sig, at der er stor forskel på de studerendes grundlæggende it-kompetencer, og at det er noget, der ofte overrasker dem. De studerende kan, som en underviser udtrykker det, "have fuldstændig styr på deres smartphones", men samtidig have store udfordringer i forbindelse med at benytte programmer som Word og PowerPoint. Derfor er det ifølge underviserne vigtigt, at de studerende får en udførlig introduktion til uddannelsens læringsplatform og til de digitale arbejdsmetoder, der anvendes i undervisningen. Hvis de ikke får det, bliver it-kundskaber, som en underviser bemærker det, hurtigt en barriere for de studerendes udbytte af uddannelsen:

De får en introduktion, men den er ret kortvarig, fordi allerede fra [uddannelsesstart] er de under pres. Jeg (...) mener, at de får mellem to og fire timers intro til hele det her værktøj. Og det er jo naturligt, at når alt er nyt, så hænger det [viden fra introduktionen] jo ikke

ved. Og når vi så efter et halvt år forventer, at de kan det ene og det andet, så må vi bare konstatere, at det kan de ikke.

De studerende er ikke de eneste, der er udfordret på it-fronten. Ifølge både studerende og undervisere har underviserne på e-læringsuddannelserne generelt tilstrækkelige it-kompetencer til at gennemføre den mest basale undervisning via nettet. Men der er stor forskel på undervisernes it-kompetencer, og det har, som en dimittend fra læreruddannelsen bemærker, stor betydning for den undervisning, lærerne gennemfører:

[Lærerne havde it-kompetencer], men vi arbejdede ikke særligt digitalt med vores undervisere. De skulle sådan set bare lægge opgaver ud osv. De arbejdede ikke så meget inde på selve platformen. De lærere, der var gode [til it], lavede mere innovativ undervisning, fx små film og andet. De udnyttede potentialet langt bedre. Men mange lærere tilrettelagde [den netbaserede undervisning], som var det almindelig undervisning.

Hvis e-læring alene handler om at lægge tekster og opgaver ud på læringsplatformen, kræver det, som både undervisere og studerende er inde på, ikke særlige it-kompetencer hos underviserne. Vurderingen af undervisernes it-kompetencer afhænger derfor meget af ambitionsniveauet for den undervisning, der skal foregå på en e-læringsuddannelse.

I interviewene med underviserne deles vandene i spørgsmålet om, hvilke kompetencer der er tilstrækkelige for at undervise på en e-læringsuddannelse. Nogle undervisere mener, at basale it-kompetencer er tilstrækkelige til at løfte opgaven, mens andre vurderer, at deres undervisning kunne blive endnu bedre, hvis de havde et mere nuanceret indblik i de muligheder, som e-læring giver. En underviser på sygeplejerskeuddannelsen fortæller i et fokusgruppeinterview, hvordan undervisningens indhold kunne blive endnu bedre, hvis man som lærer ikke alene var velforberedt med hensyn til det faglige indhold, men også i højere grad kunne udnytte de digitale midler til sin formidling af stoffet:

I starten var det jo faktisk bare at kunne begå sig på SkoleKom. I dag (...) har vi jo Fronter [som læringsplatform], og den kunne faktisk udnyttes endnu mere. [Når] man får brug for [hjælp] af en eller anden grund, så får man lidt hjælp fra it-afdelingen, og de er vildt søde til at komme og hjælpe en med [specifikke ting]. Men i den bedste af alle verdener, der ville jeg ønske, at vi havde noget mere opkvalificeringstid. Fordi ... der er mange muligheder for at lave mere kvalitet (...) hos os i hvert fald (...) Den korte version er, at jeg ikke synes, vi får udnyttet det [digitale] nok, og jeg synes egentlig, at kvalificeringen eller kompetencerne hos os som undervisere sagtens ... der er plads til forbedringer, vil jeg sige.

Når undervisere vurderer, at de ville have gavn af at opbygge bedre didaktiske kompetencer, som er koblet til e-læringsformen, knytter de, som underviseren citeret ovenfor, deres vurdering til en formodning om, at der findes nogle uudnyttede muligheder i e-læring. Fx forklarer en underviser, at hun savner mere viden om e-læringsdidaktik:

Jeg savner det nu. Det ville øge kvaliteten af undervisningen væsentligt, hvis der var tid til den slags i dagligdagen [faglige, didaktiske diskussioner]. (...) Vi sidder hver for sig og opfinder den dybe tallerken.

En studerende stemmer i på følgende vis:

Det, at man bruger en elektronisk kanal, betyder ikke nødvendigvis, at man arbejder digitalt eller udnytter e-læringskonceptets muligheder (...) I undervisningen kan man se, at en del lærere er glimrende faglige kapaciteter, men de udnytter ikke e-læringsmulighederne.

Det er ikke kun visse af underviserne, som kan se, at kvaliteten ville kunne hæves ved bedre at udnytte e-læringsformens didaktiske muligheder. Som en studerende forklarer i citatet ovenfor, ligger der et potentiale i e-læringsformen, som ikke bliver udnyttet. I det følgende afsnit ser vi på, hvilke konsekvenser manglen på fysisk møde mellem e-læringsstuderende og undervisere har.

4.6.3 Kontakten mellem underviser og studerende er udfordret

Når det fysiske møde mellem underviser og studerende komprimeres til ca. tre dage om måneden, har det betydning for undervisernes forhold til de studerende. I forbindelse med interviewene med undervisere og studerende bemærker vi, hvordan nogle undervisere problematiserer, at de har mindre føling med, hvor de studerende er i deres læringsproces. Omvendt forsøger andre undervisere at imødegå denne problemstilling ved at kompensere med en øget digital kontakt. Dette uddybes i de følgende to afsnit.

Distance mellem underviser og studerende kræver kontakt på nye måder

Nogle af de undervisere, som EVA har interviewet, vurderer, at de ikke har den samme kontakt med deres e-læringsstuderende, som de har med de studerende på de ordinære udbud. Dette opleves typisk som et problem af flere årsager. Bl.a. kan den mindre grad af fysisk kontakt med de studerende vanskeliggøre undervisernes føling med, hvor de studerende er i deres læringsproces. En underviser udtrykker dette i følgende citat:

Man kan ikke se på de studerende – "hov, her er de tomme i øjnene, her er der et eller andet, de måske ikke forstår". Den der personlige kontakt, der gør, at man ligesom kan

se, hvornår er der noget, de er med på, hvornår det er kedeligt, hvornår er det godt, hvornår forstår de, hvornår forstår de ikke. Den har man ikke med de netstuderende.

Det, at underviserne ikke ser de studerende mere end en gang om måneden, betyder, at der en lang periode, hvor de studerende studerer for sig selv. Hvis de studerende i denne periode mister motivationen eller får problemer med deres studiegruppe, kan der gå meget lang tid, før underviserne ser dem igen. En underviser fortæller, at det betyder, at det kan være svært af få et indtryk af, om nogle af de studerende er ved at falde fra. På den ordinære uddannelse kan underviseren se, at de studerende begynder ikke at møde op til timerne. Dette kan man ikke på samme måde på e-læringsuddannelsen.

Vi har noget, der hedder kontaktpersonordning. Og kontaktpersonordning betyder, at på et ordinært hold, dem, man er kontaktperson for, det er dem, der er svage. Hvis man tager sig ekstra meget af dem, så er man som kontaktperson faktisk med til at fastholde dem i uddannelse. Fordi vi går op og ned af hinanden dagligt og har de der uformelle "hvordan går det?" og også de mere formelle, hvor man virkelig kan give dem lidt støtte og den anerkendelse, der skal til, for at de har lyst til at gennemføre uddannelsen. Det kan det godt, for mit vedkommende, knibe lidt med i forhold til de netstuderende. Netop fordi de er så få dage inde på skolen. Men nu sidder jeg her og tænker, selvfølgelig kunne man så, face to face over Skype, tale med dem på samme måde, men der er det mange gange sådan over Skype, at der er det jo en gruppe, så det er ikke helt på samme måde. Jeg havde ikke så meget fornemmelse for, om der var nogen, der ligesom var ved at være trætte af uddannelsen. Men det er min erfaring, at netstuderende, de falder fra meget tidligt i uddannelsen.

Som denne underviser giver udtryk for, at han bliver opmærksom på midt i interviewet, forudsætter kontakt med de studerende ikke nødvendigvis, at man er fysisk til stede i samme rum. Netop denne erkendelse – at man kan have kontakt på nye måder – er ifølge nogle af de undervisere og studerende, vi har interviewet, en forudsætning for en godt e-læringsuddannelse.

E-læring nødvendiggør, som beskrevet tidligere, at undervisningen tilrettelægges på en anden måde. For nogle undervisere og ledere medfører e-læring et nyt syn på underviserens rolle. Underviseren skal i mindre grad overlevere sin viden via oplæg til de studerende og i højere grad være facilitator for de studerendes læring.

Der er sket et skred også i lærerrollen, kan man sige. Og det her med, at som underviser, der er man selvfølgelig på i nogle sammenhænge, fordi man har en viden og en indsigt. Men det, der er lige så vigtigt som at undervise, det er, at man kan lede de studerendes læreprocesser og sætte noget i gang, hvor man ikke selv er over det i klassisk forstand. Di-

alogen er selvfølgelig vigtig, og det er det, vi benytter os af i seminarerne. Men vi skal også turde at give slip og give og sige ja, men der er et studierum der, hvor de studerende simpelthen er mere alene og selvfølgelig kan få feedback på deres studiearbejde og få andre til at kommentere på det. Det behøver ikke nødvendigvis at være underviserne, som kommenterer på et studiearbejde, det kan jo godt være nogle medstuderende. Så man flytter det der undervisning og læring ud i nogle andre rum, hvor det ikke nødvendigvis er læreren som autoritet og den, der ved alt, der giver svaret. Det er et andet læringssyn end det klassiske, hvor læreren formidler, og de studerende tygger. Så tankpasserpædagogikken, den er jo helt, helt ude af det her.

Et af de studierum, der omtales i citatet, er fx de digitale rum, som professionshøjskolerne stiller til rådighed på læringsplatformene. I interviewene kan der spores forskellige holdninger til, hvor intervenerende underviserne skal være i deres facilitatorrolle på læringsplatformene.

En underviser fortæller, at nogle studerende har en opfattelse af, at det digitale læringsrum er et arbejdsrum for de studerende. Underviseren skal sætte de studerende i gang og vejlede dem, men også turde sætte de studerende fri og overlade diskussionen til dem selv.

Jeg synes, at i processen har de lov til at være sig selv og være fri fra os på en eller anden måde. Og så når de har noget, som de synes, at de kan være bekendt at servere, så synes jeg, det er fint. Jeg har tidligere haft det sådan, at jeg har tilbudt, at jeg oprettede nogle gruppemapper, hvor de så kunne sidde, og jeg kunne følge lidt med, og så har jeg kommenteret og sådan nogle ting. Men dybest set har jeg også fået nogle meldinger tilbage om, at det brød de sig i og for sig ikke om. Jeg kunne godt holde nallerne væk, og så kunne jeg få lov at komme til til sidst.

Interviewene med underviserne peger på, at nogle af dem ser deres rolle som værende mere udadvendt og opsøgende. For disse undervisere er deres rolle i høj grad også at forsøge at holde motivationen oppe hos de e-læringsstuderende. En underviser forklarer, at fordi de studerende sidder meget alene, er det vigtigt med en løbende kontakt. De studerende skal opleve nærhed fra underviserne, så de ved, at der er hjælp at hente, hvis de har vanskeligheder. Underviserens holdning udfoldes i følgende citat:

I forhold til at den [skærmen] skal være varm, så handler det fx for mig at se om, at man er til stede. Hvis de studerende fx oplever, at det er en enkelt gang om ugen, at underviseren er inde på Blackboard, så sidder de faktisk på herrens mark, som man kan sige, derude og oplever så meget alene. Og frustrationen, den vokser naturligvis med, at man sidder med sig selv og er alene. Så på den måde er det vigtigt, at man en gang imellem er inde. Det kan bare være små bitte tilkendegivelser, det behøver ikke at være ret meget. "Det er dej-

ligt, at der allerede er nogle, der har afleveret." Altså den slags små tilkendegivelser, der siger "hov, ikke at han holder øje med dem", men "han er der for os". Det er den pointe, der ligger i det.

For at holde skærmen varm mener underviseren, at en løbende feedback til de studerende er essentiel – også selv om den blot består af mindre tilkendegivelser. Enkelte undervisere mener endda, at kontakten til de studerende ikke bliver mindre, men på grund af det begrænsede fysiske møde blot antager nye former. Mellem seminarerne kommunikerer underviserne med de studerende skriftligt via e-mails eller læringsplatformen og mundtligt via telefon eller videoopkald. Det betyder for de enkelte undervisere, at de oplever at kende deres e-læringsstuderende mindst lige så godt som deres ordinære studerende.

Jeg vil vove at påstå, at jeg næsten kender de e-læringsstuderende bedre, end jeg kender de ordinære studerende. Fordi når vi er sammen på seminarerne, de her tre dage, ca., om måneden, som de er fysisk til stede, så er man så intensivt sammen med dem, så man lærer dem at kende på en god måde, synes jeg. Plus at når man har den skriftlige kommunikation med dem på nettet, så er det egentlig utroligt, hvad man kan læse ud af den kommunikation. Jeg vil vove at påstå, at jeg kan læse ud af den, om de har brug for, at de lige får en telefonopringning. Om der er noget, der trykker dem, eller de har brug for en støttende samtale osv. Så egentlig synes jeg, at jeg kender de e-læringsstuderende fuldt ud lige så godt, som jeg tidligere kendte et ordinært hold, som jeg på det tidspunkt var holdlærer for, helt tilbage i tiden. Og det synes jeg er en interessant iagttagelse.

Selv om underviserne ikke ligefrem kommer til at kende de e-læringsstuderende bedre end de ordinære studerende, mener flere undervisere, at begrænsningen af det fysiske møde i øget grad nødvendigvis er en god feedback. En underviser forklarer:

Jamen jeg synes, at det sker sådan, det er sådan en proces. Fordi jeg tænker rigtig meget på feedback. Altså når de fx har lavet noget, også individuel feedback, for nogle gange ligger der også individuelle opgaver. Men det er også i forhold til almindelig interesse. Det er ofte, man må maile til nogle enkelte, som man ikke synes har deltaget i en gruppe, eller måske ikke har fundet ind i en gruppe. At vi også som undervisere, der skal vi være mere fremme i skoene i forhold til at knytte en relation til de studerende, specielt dem, der måske ikke er blevet knyttet til en gruppe.

Som citatet illustrerer, behøver feedback ikke nødvendigvis kun at handle om, at underviserne reagerer, når de studerende er aktive inde på læringsplatformen. Feedback kan også handle om at følge op på studerende, som ikke er aktive. En studerende fortæller herunder om, hvilken betydning det kan have, når underviserne ikke følger op på manglende digital aktivitet.

Der har jo egentlig også været lagt op til, at man kunne skrive ind i Fronter, der, og fortælle, hvis man havde haft nogle oplevelser, man gerne ville have nogle spørgsmål til eller dele med nogen. Det gjorde vi måske, men der blev ikke rigtigt [fulgt op]. Egentlig var det et krav i starten, men der var ret få, der gjorde det, og der blev ikke rigtig fulgt op på dem, der ikke gjorde det. Så faldt det sådan fra hinanden. Så var der ikke nogen, som følte, at de burde bruge tid på det eller skulle bruge tid på det, hvis ikke det var ens for alle. Men de første gange vi var ude, i første modul, der var der lagt op til, at vi skulle skrive en historie om en oplevelse, vi havde haft. Det gjorde nogle, og andre gjorde ikke. Da mønstret gentog sig, og der var nogle, som aldrig gjorde tingene, og nogle der altid gjorde tingene, så falder det lidt sammen, så siver det, altså hvis ikke der bliver holdt fast fra lærersiden om, at det er et krav.

Når de studerende ikke nødvendigvis har behov for at diskutere på læringsplatformene, kan det skyldes, at studiegrupperne for nogle kan opfylde dette behov. Dette vil blive behandlet i det følgende afsnit.

4.6.4 Studiegrupper fremmer faglig fordybelse og sociale relationer

På e-læringsuddannelserne lægges der vægt på, at de studerende får dannet nogle velfungerende studiegrupper. De studerende på de ordinære uddannelser opfordres også til at arbejde i studiegrupper, men i forbindelse med e-læringsuddannelserne tillægges studiegrupperne en særligt stor betydning, fordi så stor en del af uddannelsen er organiseret som selvstudie. En studieleder fortæller:

Men samtidig med det så har vi også valgt at have det, vi kalder organisatoriske principper, som er kendetegnende for e-læring. Altså fx det kollaborative eller studiegruppen som værende det bærende organisatoriske element. Man kan ikke gå hos os som studerende og forvente at kunne få et brevkursus, hvor man kommunikerer en til en med sin lærer. Det kan simpelthen ikke lade sig gøre. Det er ikke det, vi tilbyder, og vi tror ikke på, at det er den måde, hvorpå man lærer bedst.

Studiegrupperne er en vigtig del af e-læringsuddannelsen, fordi de kan hjælpe de studerende med at klare nogle af de udfordringer, som den mindre grad af fysisk tilstedeværelse skaber.

Den mindre grad af fysisk tilstedeværelse betyder ofte, at der ikke bliver så meget tid til at få diskuteret den faglige teori. Derfor er studiegrupperne et vigtigt forum, hvor de studerende har mulighed for dybtgående faglige diskussioner både mundtligt og skriftligt. Som en studieleder forklarer i citatet nedenfor, er diskussionerne i studiegrupperne medvirkende til, at de studerende får skabt en bedre helhedsforståelse af, hvordan de enkelte fag hænger sammen:

Det kan være svært at finde forståelsen for, hvordan områderne og emnerne hænger sammen i en helhed. Hvor det nemt kan blive meget fragmenteret for dem. De synes, ja men de forstår et enkelt område. Men hvis man så spørger dem, hvilken sammenhæng og hvilken betydning det har for det her område, så er de mindre trænede, hvis ikke de er meget disciplinerede i deres studiegruppe og i deres dialog og i deres fremmøde for den sags skyld.

Diskussionerne i studiegrupperne kan også bidrage til, at de studerende får koblet teori og praksis. En studievejleder forklarer, at hvis de studerende ikke selv har relevant erhvervs erfaring, er der ofte andre i studiegrupperne, som kan bringe praksis ind i teorien.

I studiegrupperne sidder der næsten altid en, der har praktisk erfaring, er ansat som vikar på en folkeskole, og så lægger vi op til at inddrage det som caseerfaring. Beskriv det som case, og forhold det til nogle helt konkrete situationer med video eller noget andet. Vi forsøger hele tiden at inddrage professionen hver eneste uge.

Ud over at have nogle faglige funktioner fungerer studiegrupperne som et socialt holdepunkt for nogle af de studerende. De sociale relationer kan have en værdi i sig selv, men derudover er studiegrupperne med til at fastholde de studerende på uddannelsen. Særligt når en stor del af uddannelsen foregår som selvstudie, er det for nogle studerende vigtigt at have en social relation til uddannelsen. En studerende forklarer:

Jamen jeg tror, at det [studiegruppen] gør, at man har noget andet end bare studiet, når man er i en gruppe. Man ved mere om hinanden og om hinandens familier, fx, og vi planlagde også at rejse sammen. Ting, man ikke behøvede, men som vi så gjorde. Og vi mødtes. Og jeg tror også, at det gør, at man føler sig mere forpligtet af det samarbejde, man indgår i med hinanden. Man er mere forpligtet ved oplæg osv., end hvis man ikke kender hinanden. Man bliver ikke bare væk. Eller lader være med at lave sin del af oplægget. Man bliver mere forberedt og mere forpligtet.

Fra uddannelsernes side ligger der også et praktisk aspekt i dannelsen af studiegrupper. Rent tidsmæssigt er det svært at finde tid til at give individuel feedback på de e-læringsstuderendes mange skriftlige opgaver. Ved at kræve, at størstedelen af opgaverne besvares i grupper, sparer underviserne en hel del tid på at give feedback på studieopgaverne.

Professionshøjskolerne arbejder med at få studiegrupperne til at fungere

Studiegrupperne spiller en central rolle i den måde, e-læringsuddannelserne er tilrettelagt på. Det betyder, at uddannelserne og dermed de studerende bliver sårbare, hvis ikke studiegrupperne kommer til at fungere. En uddannelsesleder forklarer:

Vi indrømmer jo også, at de bliver sårbare, hvis de ikke får lavet en god gruppe. Fungerer det ikke, og der ikke bliver taget hånd, og det i tide, så kan det også være en frafaldstendens. Når vi lægger så meget vægt på det, og jeg er helt sikker på, at man vil kunne møde studerende, der føler, de bliver overladt til en gruppes nåde, og tænker "hvordan vil I være bekendt, at jeg starter på det her studie, og så tvinger I mig til at arbejde sammen med de her fire fjolser, jeg magter det næsten ikke!", og vi så siger, at man ikke bare kan melde sig ud, at de i hvert fald skal finde en løsning.

På grund af studiegruppernes centrale status bliver der flere steder lagt en del arbejde i at få dem til at fungere. Uddannelseslederen fra ovenstående citat forklarer videre:

Når vi starter et hold e-læringsstuderende, så bruger vi rigtig meget tid i hele deres opstart og intro på at få dem organiseret i studiegrupper, og vi bruger faktisk noget tid på det. Det er funderet i sådan almen teori omkring gruppedynamik. Det er ikke noget med at "kan I ikke lige i pausen finde ud af, hvem I vil være sammen med?", nej, det er faktisk noget, vi bruger rigtig meget tid på. Der bliver brugt meget tid på at snakke om roller i studiegrupper ... altså vi har det nærmest som et emne i sig selv.

Som beskrevet i forrige afsnit har de studerendes samarbejde i studiegrupperne bl.a. til formål at understøtte de faglige diskussioner. Interviewene viser imidlertid, at både undervisere og studerende oplever, at nogle studiegrupper blot benyttes til at uddelegere arbejdsspørgsmål og dermed ikke bruger tid på den faglige diskussion. I citatet nedenfor beskriver en underviser, at det tydeligt kan mærkes, hvis de studerende har samarbejdet om opgaven og ikke blot har delt den op i delopgaver. Derfor forsøger nogle undervisere at motivere de studerende til at samarbejde ved at stille opgavespørgsmålene, så de bygger videre på hinanden og derfor kræver et vist samarbejde.

Det er ikke altid, de arbejder så meget sammen. Nogle laver det alene, nogle deler opgaverne ud, og nogle grupper arbejder meget sammen og taler det igennem, så man virkelig kan mærke, at det er gennemtænkt. (...) Vi er nødt til at få dem til at samarbejde, og det kan være en udfordring i e-læring. De skal enten tvinges eller motiveres til at samarbejde.

Som det blev beskrevet tidligere, vælger nogle af de studerende imidlertid at studere på en e-læringsuddannelse, fordi de ikke har et behov for nye sociale relationer. En underviser fortæller i nedenstående citat, at der på samme måde også er nogle, som vælger uddannelsesformen, fordi de ønsker at arbejde individuelt. Dette kan dog betyde, at de ikke får det optimale ud af uddannelsen:

Min erfaring er, at der altid sidder et par stykker, som faktisk har lyst til at arbejde individuelt, og de har valgt den her uddannelsesform, for så kan de gøre det, når det passer dem. Men det giver også nogle problemer, og man kan se, at den læringsproces, de er i, bliver snæver og simpel, fordi de ikke får de refleksioner, ikke mødes ret tit, og så kommer de til at mangle det diskussionsforum, fordi de sidder alene med mange ting. Det er ikke særligt heldigt, men der er altid nogen på holdene, der vælger det.

Studiegrupperne kan, som vi har set i dette afsnit, være med til at fremme de e-læringsstuderendes faglige fordybelse og sociale relationer. I det følgende afsnit retter vi blikket mod kompetenceudviklingen af underviserne på e-læringsuddannelserne.

4.7 Underviserne savner en strategi for kompetenceudvikling

Som vi har berørt tidligere i rapporten, kræver undervisning via e-læring dels tilstrækkelige tekniske it-kompetencer, men måske i særdeleshed nogle didaktiske kompetencer, som er rettet mod e-læringsundervisningen. De seks udbudssteder, som indgår i denne undersøgelse, arbejder med at sikre disse kompetencer hos deres undervisere på flere forskellige måder.

På flere af e-læringsudbuddene har mange af underviserne været med lige fra starten og har derfor gennem årene fået opbygget en omfattende intern viden om e-læringsdidaktik, som kan bruges i oplæringen af nye undervisere. En underviser forklarer:

Det er en stabil lærergruppe med lille udskiftning. På netstudiet er der nogle lærere, som har været med til at udvikle netstudiet, og som derfor har en meget stor viden om e-læringsdidaktik og er aktive i forhold til at gå til kurser og holde sig opdateret. Disse lærere er ressourcepersoner, som vil kunne sætte nye undervisere ind i didaktikken. Alle lærere har både netundervisning og ordinære hold.

Interviewmaterialet viser, at en stor del af kompetenceudviklingen sker via videndeling og sidemandsoplæring. Nogle steder har man valgt at institutionalisere sidemandsoplæringen og koble nye undervisere sammen med erfarne undervisere i e-læring. Enkelte af de undervisere, vi interviewede, havde fået formel efteruddannelse, fx i *ikt og læring*, mens andre har arbejdet med e-læring i forbindelse med deres adjunktforløb.

På de fleste udbud sker der en løbende kompetenceudvikling via enkelte kurser og oplægsholdere. Dette gennemføres ofte på initiativ af underviserne selv. For nogle undervisere bliver denne

organisering af kompetenceudvikling for tilfældig. En underviser udtrykker fx, at der er behov for en mere klar strategi for, hvordan e-læringen ønskes benyttet på udbudsstedet:

For det har jo handlet om kollegasparring, som er lidt tilfældigt. Ideer, der opstår, og nogen, der har læst noget og deltaget i et enkelt kursus, der har handlet om en enkelt specifik ting. Men sådan en overordnet tilgang har der ikke været. Altså sådan en samlet tilgang.

En del af udbudsstederne har i forbindelse med oprettelsen af e-læringsuddannelserne haft fokus på udvikling af en e-læringsdidaktik via fælles temadage mv.

Nogle udbud har valgt at satse på at gøre nogle medarbejdere til superbrugere, som de andre undervisere har mulighed for at søge hjælp og inspiration hos. Superbrugerne skal sørge for at holde sig opdateret inden for e-læring, fx om de tekniske muligheder ved læringsplatformen eller de nyeste didaktiske måder at tilrettelægge undervisningen på. Fordelen ved at have en superbruger blandt underviserne er, at vedkommende samtidig har et tydeligt undervisningsperspektiv. professionshøjskolernes it-supporter har typisk kun mulighed for at hjælpe underviserne med det tekniske aspekt af undervisningen, men it-supporteren har sjældent viden om, hvordan teknikken bedst integreres i undervisningen.

Når nogle undervisere, som i citatet ovenfor, efterlyser en samlet tilgang til e-læring, kan det hænge sammen med, at nogle af udbudsstederne har en filosofi om, at der ikke er nogen rigtig måde at tilrettelægge e-læring på. Denne filosofi bygger bl.a. på, at der på grund af fagenes meget forskellige indhold er brug for at fokusere på meget forskellige elementer, herunder at tage højde for, om faget er praktisk eller eksperimentelt, teori- og diskussionsdrevet eller mere faktisk baseret. En underviser forklarer:

Vi havde også fokus på, at der ikke er én e-læringsdidaktik, for det kunne man godt fristes til at tro. Men det, vi havde sat meget stort fokus på, var, at dit fag, det, som du underviser i, det kalder måske på nogle særlige pædagogiske overvejelser for at få omsat dit fag til noget, der er e-læring.

Når ansvaret for tilrettelæggelsen af e-læringsuddannelserne i så høj grad lægges ud til den enkelte underviser, kan der i særlig grad være brug for videndeling og sparring mellem underviserne. Dette forsøger man på et af udbudsstederne at efterkomme, idet man har valgt at have et særligt e-læringsmøde efter hvert modul, hvor de specifikke problemstillinger forbundet med e-læring kan diskuteres. På andre udbudssteder har underviserne mulighed for at deltage i et tværgående forum, som arbejder med udvikling af og erfaringsudveksling om e-læring på tværs af institutionens forskellige udbud.

På flere af udbuddene foregår videndelingen primært i modulteams eller faggrupper, som alle arbejder med det samme modul eller fag. Disse grupper fungerer som sparringsnetværk, hvor fagdidaktiske problemstillinger tages op. En udfordring ved denne organisering kan være, at der ikke specifikt bliver sat fokus på de didaktiske udfordringer forbundet ved e-læring. Når e-læringsuddannelserne stadig udgør en mindre andel af uddannelserne på de fleste professionshøjskoler, er der en risiko for, at erfaringsudveksling og videndeling i mindre grad kommer til at omhandle e-læringsuddannelserne. Dette eksemplificeres i det følgende citat fra en underviser, som bliver spurgt, om de har fælles gruppemøder, hvor der sker kollegial sparring.

Nej, vi har ikke haft noget særligt med henblik på netholdet. (...) Så det har været enkelte nedslag ind imellem. Og så har det være indlejret i vores pædagogiske fagmøder – eller undervisermøder kaldes det – ca. en gang om måneden med alle undervisere og lidt sjældnere i sådan nogle teams, der er organiseret i forhold til, hvor i uddannelsen vi underviser. Men fordi det også indeholder den ordinære uddannelse – og den ordinære uddannelse stadig er den, der fylder mest – så er det også den, der fylder mest på møderne.

For at diskussion og sparring om e-læring ikke skal blive nedprioriteret, kan det være nødvendigt at afsætte tid til det. Dette kan være med til at sikre et fokus på e-læringsuddannelserne i undervisergruppen.

Når tilrettelæggelsen i høj grad lægges hos den enkelte underviser, omfatter den også ledelsens forventninger til inddragelsen af ikt i undervisningen. En leder forklarer, at man på vedkommendes uddannelsesudbud har haft fokus på, at man ikke ønskede at have specifikke forventninger til, hvordan underviserne skal benytte ikt:

Vi har drøftet meget, hvilke forventninger vi kan have til undervisere. Og vi har flere gange italesat det sådan, at vi arbejder med keep it simple. It-delen skal ikke være en barriere for vores undervisere. De skal ikke blive forskrækkede. Det skal være noget, alle kan. Der er selvfølgelig nogle, der er meget mere med flyvende farver og ting, der farer rundt, osv. og nogle er meget mere "her er en PowerPoint" – side efter side. Og det er fint, for begge dele kan lade sig gøre.

Den åbne tilgang lægger det i høj grad over på den enkelte underviser selv at finde den bedst egnede undervisningsform. For nogle undervisere resulterer det i, at de kommer til at føle, at de hver især skal starte fra bunden, hvilket samtidig resulterer i meget forskellige tilgange underviserne imellem:

Det bliver på meget forskellige måder, og det bliver også afhængigt af, hvilke it-kompetencer den enkelte har. Og hvor interesseret den enkelte underviser er i at være in-

novativ og udvikle de her it-kompetencer. Og det kommer jo i sidste ende til at handle om interesse. Det er ikke så systematisk organiseret. Fordi der jo er nogen, der naturligt har en interesse i – og bare synes, at it er sjovt og spændende – og så er der andre, der lægger deres kræfter nogle andre steder. Og så er det bare ikke it, der bliver udviklet.

Underviseren ser en fordel i, at udbudsstedet definerer nogle rammer for, hvad det vil sige at undervise gennem e-læring, hvilke didaktiske metoder der bør benyttes, og hvilke it-kompetencer der kræves fra undervisernes side. Uden denne ramme kommer undervisningen til at afhænge for meget af den enkelte undervisers større eller mindre interesse for e-læring.

5 Hvordan tilegner de studeredende sig professionskompetencer?

Studerende på professionsbacheloruddannelserne til både lærer og sygeplejerske skal i løbet af deres studieforløb tilegne sig en række professionskompetencer, som er nødvendige for at kunne løse de mangeartede og ofte komplekse arbejdsopgaver, der knytter sig til henholdsvis lærer- og sygeplejerskehvervet. I dette kapitel sætter vi fokus på de e-læringsstuderendes praksisnære professionskompetencer og ser på de forhold, der enten fremmer eller hæmmer tilegnelsen af disse kompetencer.

5.1 Tilegnelsen af praksisnære professionskompetencer foregår på praktikstederne

Praksisnære professionskompetencer er en samlet betegnelse for de praktiske færdigheder og relationelle kompetencer, der regnes for afgørende kompetencer i både læreruddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen. Til forskel fra de teoretisk funderede kompetencer foregår tilegnelsen af de praksisnære professionskompetencer som udgangspunkt ude på praktikstederne, hvor de studerende stifter bekendtskab med professionsuddannelsernes praktiske virkelighed. En praktikkoordinator beskriver arbejdsfordelingen mellem professionshøjskole og praktiksted således:

Herinde kan vi ikke lære dem metodekompetencer, hånddelaget og færdighederne. Det lærer de ude. Vi kan heller ikke lære dem socialkompetencen.

En studerende stemmer i:

I en professionsuddannelse fylder klinik jo halvandet år ud af de tre et halvt, hvilket man ikke kan gøre webbaseret. Uddannelsen er meget praksisbaseret. Man skal ud og have hænderne i det. Du skal ud og opbygge rutiner, møde mennesker, møde den virkelighed, som du træner til. Du kan måske lære meget på learning labs, måle blodtryk på dine med-

studerende eller stikke nåle i en dukke, men det er ikke virkeligheden, og det er uddannelsen forpligtet til at give os et indtryk af.

I de følgende afsnit retter vi blikket mod betingelserne for praktikforløbene på e-læringsuddannelserne og nogle af de forhold, der har indflydelse på de e-læringsstuderendes tilegnelse af praksisnære professionskompetencer.

5.1.1 Samme formelle betingelser for praktik

Af kapitel 4 fremgik det, at de studerende på e-læringsuddannelserne er underlagt en anderledes studieform, hvad angår den teoretiske del af deres uddannelse. Anderledes forholder det sig imidlertid for de e-læringsstuderendes praktikforløb. Praktikforløbene for e-læringsstuderende er nemlig tilrettelagt på fuldstændig samme vis som praktikforløbene for ordinære studerende på professionsbacheloruddannelserne. De e-læringsstuderende skal således gennem det samme antal ugers praktikforløb som deres ordinære medstuderende. En e-læringsstuderende sammenligner sit klinikforløb med en ordinær studerendes:

Vi kommer ud i samme praktikker som de ordinære hold. Der er selvfølgelig noget med, hvor meget vi får ud af klinikopholdene, i forhold til hvordan vi er klædt på. Der kan selvfølgelig være en forskel, men klinikkerne er ens. Derfor burde vi ikke blive hverken ringere eller bedre sygeplejersker.

Tilegnelsen af praksisnære professionskompetencer på praktikstederne synes at have ens betingelser for både ordinære studerende og e-læringsstuderende. Som ovenstående citat illustrerer, forudsætter et udbytterigt praktikforløb dog, at man som studerende er klædt ordentligt på forud for sin praktikperiode. Enkelte studerende udtrykker i denne forbindelse at e-læringsstuderende kan have særligt behov for hjælp til at omsætte teori til praksis. En studerende beskriver det således:

Jeg havde ikke en god oplevelse i (...). Jeg fik ikke den hjælp, jeg havde brug for. E-læringsstuderende skal have hjælp til kobling mellem teori og praksis. Deres svar var, at de forventede, at det havde man med fra skolen. Når du kommer ud i praktikken, er det bare håndværket.

5.1.2 E-læringsstuderende udfordres af fagsprog og mundtlig formidling

En anden praktisk-faglig kompetence, som synes at udfordre mange e-læringsstuderende, er udviklingen af et fagfagligt sprog, hvilket bliver påpeget af flere undervisere og praktikkoordinatorer. Denne problemstilling synes at være særligt udtalt for sygeplejerskeuddannelsen, da fagsproget på denne uddannelse er kendetegnet ved at bestå af mange latinske betegnelser og

gloser, som kan være svære at indarbejde i sit sprog, hvis man ikke hører dem ofte. Dette bliver beskrevet af en underviser:

Og det med at italesætte sit fag er der nogle udfordringer i. For sygeplejersken er der mange fagudtryk og latinske ord, som er svære at tilegne sig, hvis man sidder hjemme for sig selv. De kan ikke bare læne sig tilbage og få PowerPoint-foredrag. Der er det nødvendigt, at der ikke kun er oplæg; der skal sættes tid af, hvor de får italesat og får talt sammen, fx omkring nogle cases, eller får italesat det her fagsprog.

Udfordringen knytter sig altså til, at de studerende tilegner sig deres fagterminologi online og i mindre udstrækning kommunikerer mundtligt i forbindelse med faglige diskussioner. En konsekvens heraf er, at de ikke får indarbejdet et fagfagligt sprog. Dette kan ligeledes være en udfordring for de lærerstuderende. Som en underviser bemærker i citatet nedenfor, er denne udfordring i højere grad forbundet med at få tilstrækkelig træning i mundtlig formidling.

Noget af det, vi i hvert fald i begyndelsen opdagede meget tidligt, var, at de studerende, som ikke havde prøvet at argumentere over for de andre, de havde svært ved det, også til eksamen, især når det handler om fagdidaktik, fordi de måske ikke engang kendte ordene rigtigt og ikke havde prøvet at udtale dem.

I interviewene med medarbejdere på professionshøjskolerne var det tydeligt, at der på baggrund af erfaringer fra de første år med e-læring er kommet fokus på at få trænet de studendes fagsprog og mundtlige formidlingsevner. Dette fokus har medført, at uddannelsesudbuddene er begyndt aktivt at indrette undervisningen efter det. En studerende giver et eksempel:

Men jeg tror, at lærerne er ved at blive lidt opmærksomme på det – det her formidlingsproblem. For de sidste to afleveringer har vi skullet fremlægge i vores studiegruppe mundtligt i stedet for at skrive en opgave. Og jeg tror, de gør det, fordi de er opmærksomme på, at der er noget med formidling, som ikke virker så godt for netstuderende. Dermed ikke sagt, jeg synes også, at det er vores eget ansvar. Derfor er vores studiegrupper også vigtige.

Når de e-læringsstuderende kan være udfordrede inden for fagsproget og den mundtlige formidling, skyldes det, at e-læringsformen typisk bliver tilrettelagt med et meget stærkt fokus på skriftlig kommunikation og formidling. Flere undervisere og studerende fortæller, at de studerende har mulighed for at få opbygget nogle stærke skriftlige kompetencer, og at der i det at formulere sig skriftligt ligger en anden type læring, som kan komme de studerende til gode.

5.1.3 Relationelle kompetencer

Et andet delelement i de studerendes samlede praksiskompetencer består af de relationelle og samarbejds-mæssige kompetencer, og e-læringsstuderende kan på grund af uddannelsens form have sværere ved at tilegne sig disse kompetencer. Enkelte studerende giver således udtryk for, at den selvstændige arbejdsform, som kendetegner e-læringsuddannelsen, kan have en negativ betydning for de studerendes kommunikations- og samarbejdsevner. To studerende beskriver udfordringerne i denne forbindelse på følgende måde:

Jeg tænker umiddelbart på samarbejdsdelen. Jeg tænker, at jeg når jeg kommer ud, at det der med at have kørt på selv og styret min egen dag, så kan jeg godt blive lidt udfordret ... jeg har været forkælet med at kunne styre ting selv, mere tålmodighed.

Om ulemper ved e-læringsuddannelsen: *Mangler formidlingsdel, hvis man ikke selv arbejder på at få det ind i selvstudiet. Samarbejde mangler nok også – jeg er nok lidt for vant til at køre mit eget løb.*

Omvendt er flere informanter dog af den overbevisning, at e-læringsuddannelsens form faktisk er medvirkende til at styrke de e-læringsstuderendes tilegnelse af relationelle og samarbejds-mæssige kompetencer. Dette skyldes, at e-læringsuddannelsen forudsætter en vis grad af samarbejde mellem de studerende i forbindelse med opgaveaflevering, præsentationer og eksamener. De e-læringsstuderende er således nødsaget til at få et samarbejde til at fungere til trods for de ofte store geografiske afstande imellem dem. En dimittend udtrykker det således:

Man bliver god til samarbejde. Det at skulle tale sammen og være meget lyttende i stedet for at tale i munden på hinanden. Man tager meget hensyn til hinanden, når man arbejder på den måde. Noget andet, når man ikke har kropssproget med.

Facilitering af samarbejde over nettet kan i nogle tilfælde stille endnu større krav til de studerendes samarbejdsevner, hvilket også bliver påpeget af en underviser:

Netstuderende skal både have tekniske, faglige, og kollaborative kompetencer, så det stiller faktisk rigtig store krav til dem. Forudsætningen for at kunne tilegne sig faglige kompetencer er jo, at de mestrer de to øvrige.

Et andet parameter, der bliver fremhævet som en gunstig betingelse for de studerendes evne til at tilegne sig relationelle praksiskompetencer, er de studerendes alder og modenhed. En praktikvejleder beskriver de e-læringsstuderendes kompetencer således:

Specielt er fjernstuderende lidt ældre og har nogle ting med sig i rygsækken i form af familie og anden uddannelsesbaggrund. De kan godt være mere bevidste om, hvad de har med sig i forhold til de meget unge studerende, der kommer lige fra gymnasiet.

Det er en gennemgående pointe i interviewmaterialet, at de e-læringsstuderende typisk har en række menneskelige og erfaringsmæssige kompetencer, som de kan trække på undervejs i deres studieforløb, og som har betydning for deres relationelle kompetencer. En studieleder udtrykker det således:

De er jo voksne mennesker. De er i gennemsnit midt i trediverne. Når vi laver statistikker på dem, er det typisk en kvinde med mand, to børn, hus og en tidligere karriere, som træffer valg om, at hun vil være lærer. De er meget motiverede, og de har en livserfaring at trække på. De har egne børn. Nogle har været pædagoger, så jeg tænker ikke, at de nødvendigvis mangler relationskompetencer.

De e-læringsstuderendes alder, såvel som e-læringsuddannelsens særlige form, kan altså vise sig at have en betydning for de studerendes tilegnelse af praksiskompetencer, men af denne undersøgelse fremgår det, at den overvejende forskel i de e-læringsstuderendes tilegnelse af praksiskompetencer knytter sig til deres uddannelsesbaggrund og erhvervs erfaring, hvilket vil blive uddybet i det følgende.

5.2 Erhvervstilknytning kan være både en fordel og en ulempe

Som nævnt i kapitel 3 fik vi gennem vores interview et klart billede af, at en stor del af de e-læringsstuderende har relevant arbejde ved siden af deres uddannelse, ligesom særligt sygeplejerskestuderende på e-læringsuddannelsen har en uddannelsesmæssig baggrund inden for sundhedsvæsenet forud for påbegyndelsen uddannelsen. De erfaringer, som de studerende gør i disse sammenhænge, har betydning for deres tilegnelse af praksiskompetencer. Et eksempel på disse erfaringers betydning ses i dette citat:

E-læringsstuderende kan have mere sikkerhed i det praktiske håndværk, igen afhængigt af baggrund. Nogle e-læringsstuderende er SOSU-assistenten og arbejder ved siden af studiet i klinikken, andre har tidligere akademiske uddannelser og kan, som de siger, læse og forstå, men skal have hænderne i faget.

De studerendes erhvervstilknytning kan dog være både en fordel og en ulempe for de studerendes tilegnelse af praksiskompetencer, hvilket vi vil uddybe i det følgende.

5.2.1 Erhvervstilknytning kan fremme de praksisnære kompetencer

Der knytter sig flere fordele til at have en erhvervstilknytning i en eller anden udstrækning. Først og fremmest bliver det af flere studerende påpeget, at de har lettere ved at tilegne sig uddannelsens teoretiske kompetencer netop på grund af deres praktiske erfaring. Dette skyldes, at de studerende ofte allerede er fortrolige med den praktiske udførelse af deres fag og derfor kan koncentrere sig om at få knyttet det teoretiske perspektiv til det. Nedenstående citat fra en sygeplejerskestuderende er et eksempel på dette:

Det har været en naturlig overgang for mig. Som SOSU har jeg solid uddannelse i basal sygepleje, og når man kan det som sygeplejerskestuderende, får man tid til at fordybe sig i en masse andet og bliver dermed en endnu bedre sygeplejerske.

Dette perspektiv bliver bakket op af en praktikkoordinator fra læreruddannelsen:

Mange har tidligere erfaring, derfor har de en god klangbund for praksiskobling. Derudover har vi en meget veludbygget praksistilkobling i uddannelsen.

Herudover påpeger flere studerende, at det har været en fordel for dem at kunne afprøve deres teoretiske viden i deres deltidsarbejde. Blandt de lærerstuderende, som har haft vikararbejde ved siden af deres studier, har dette eksempelvis betydet, at de har kunnet omsætte og afprøve deres teoretiske viden i klasserummet i umiddelbar forlængelse af undervisningen. En underviser beskriver det på følgende måde:

Mange arbejder som lærere ved siden af og kan afprøve det, de lærer på studiet direkte i egen undervisning. Det er rigtig godt, og der sidder nogle på alle hold, som har praksiserfaringer, der kan trækkes på.

De studerende understreger dog selv, at deres erhvervsarbejde adskiller sig fra praktikforløbene ved, at de i langt højere grad er overladt til sig selv i deres erhvervsarbejde og i højere grad er under opsyn i deres praktikperioder. Praktikforløbene synes således at være mere beskyttede fora for de studerende at afprøve deres viden i:

Der, hvor jeg har gjort min erfaring, det er i de jobs, jeg har haft, samtidig med at jeg har studeret. For der er man sig selv, og du skal bare levere, og du har forældrene, som ånder dig i nakken. Hvor i praktikken, der er du jo meget beskyttet.

I forlængelse heraf giver særligt praktikkoordinatorerne udtryk for, at gruppen af studerende med erhvervs erfaring har en stor fordel, hvad angår tilegnelsen af relationelle kompetencer. Dette bliver sat i sammenhæng med, at de som et led i deres arbejdsliv har prøvet kræfter med disse

mere relationsafhængige arbejdsopgaver. De næste to citater er eksempler på den feedback, som praktikkoordinatorerne modtager på deres e-læringsstuderende fra klinikkerne:

Men ved slutevalueringen kan de godt finde på at skrive "din socialkompetence er meget voksen og moden" til en social- og sundhedsassistent. Når man kommer ud i klinikken, kan man nemt blive bange og forskrækket, fordi det går stærkt, og man ikke synes, at man er god nok. Der har SOSU-assistenterne en fordel. Så siger afdelingen: "Hvor er hun vaks. Hun kan selv se, hvor hun skal træde til og hjælpe". Men det er ikke, fordi de er netstuderende, men fordi de er SOSU-assistenten.

Og så siger klinikken til mig, at de er rigtig glade for netstuderende med social- og sundhedsbaggrund, fordi de har metodekompetencerne. De har jo lært håndlaget og relationerne. De er ikke bange for patienterne. Det er de unge. De tør næsten ikke banke på døren og gå ind. De har berøringsangst. De er ikke vant til at røre ved andre mennesker. De har selv en meget stor blufærdighed, som de har svært at komme ud af.

Enkelte undervisere mener endda, at de studerendes erhvervstilknytning har så stor betydning for deres tilegnelse af praksiskompetencer, at de ville fraråde studerende uden denne tilknytning at starte på e-læringsuddannelsen. En underviser på læreruddannelsen forklarer:

Det er svært lige at sige. Jeg har det sådan, at hvis man ikke har muligheden for at gå ude i praksis samtidig, så vil jeg til enhver tid anbefale at tage det almindelige studie, fordi man er mere sammen med de andre studerende og med underviseren. Har man til gengæld mulighed for praksis, så har det hos mine hold vist sig, at man har klaret sig rigtig godt og er meget professionsrettet i sin tænkning den dag, man kommer til eksamen. Så kombination mellem fx en deltidsansættelse på en skole samtidig med et netstudie, det er for mig den ideelle læreruddannelse.

I undersøgelsen peger interviewpersonerne som beskrevet på, at der er en række fordele forbundet med de e-læringsstuderendes erhvervstilknytning. Omvendt peger nogle interviewpersoner på, at erhvervstilknytningen kan have en negativ betydning for de e-læringsstuderendes tilegnelse af praksisnære professionskompetencer. Det kommer vi ind på i det følgende afsnit.

5.2.2 Erhvervstilknytning kan hæmme de praksisnære kompetencer

De studerendes erhvervstilknytning kan dog også være en ulempe for de studerendes mulighed for at tilegne sig de fornødne praksisnære kompetencer.

Der er en risiko for, at for meget erhvervsarbejde forsinker de studerende og i værste fald medfører frafald. Derudover kan de studerende have svært ved at lægge deres praktiske erfaringsgrundlag fra sig og tillære sig nye måder at udføre deres vante arbejde på.

Denne pointe er særligt udtalt blandt sygeplejerskestuderende med en SOSU-baggrund. På tværs af interviewmaterialet er det en gennemgående pointe, at sygeplejerskestuderende kan have svært ved at aflægge vaner, rutiner og arbejdsgange, som knytter sig til deres tidligere eller nuværende job i kraft af deres SOSU-uddannelse. En underviser beskriver udfordringen på følgende måde:

Mange e-læringsstuderende er SOSU'er. De har færdigheder og praktiske kompetencer, så de meget hurtigt kan indgå i en afdelings praktiske arbejde. Der kan de risikere at hænge fast og ikke tilegne sig sygeplejefaglig identitet. Deres praktiske kompetencer spænder ben for deres akademiske kompetencer og deres dannelse ind i professionen.

Som citatet illustrerer, er problemet, at de studerende i kraft af deres uddannelsesmæssige baggrund og erfaring meget hurtigt er i stand til at være en arbejdskapacitet på deres praktiksted. Dermed er der en risiko for, at deres læringsudbytte i forbindelse med deres praktikophold minimeres, fordi de kommer til at fungere som en arbejdskraft i afdelingen i stedet for at indgå i et læringsforløb med henblik på at tilegne sig sygeplejefaglige kompetencer. En praktikkoordinator og en underviser skitserer problemstillingen således:

Det er vigtigt, at de studerende forstår, at de er studerende i klinik og ikke en arbejdskraft. Dette kan godt være svært for nogle af de e-læringsstuderende, som har tidligere erfaring. Klinikvejlederen skal sørge for, at den studerende uanset erfaring har styr på de forskellige mere eller mindre vanskelige opgaver – det skal den studerende forstå. For studerende med en tidligere uddannelse (fx SOSU) kan det være nødvendigt at aflære visse ting og at blive reflekterende på et andet niveau.

De har svært ved at finde en fagidentitet. De hænger fast i deres profession. Mange er SOSU'er. De overtager lynhurtigt de opgaver, som de ved noget om, og får ikke integreret sygeplejeidentiteten.

En del af denne problemstilling bliver tilskrevet de studerendes mulighed for at få merit for store dele af sygeplejerskeuddannelsens praktikmoduler. Dette kan have som konsekvens, at de studerende ikke bliver indført i den korrekte sygeplejefaglige praksis og derved hænger fast i deres vante SOSU-arbejdsgang. Det er dog vigtigt at understrege, at dette forhold også gør sig gældende for de ordinære sygeplejerskestuderende med en uddannelsesmæssig baggrund som SO-

SU-assistenten, og at det altså ikke er en problemstilling, der knytter sig specifikt til e-læringsuddannelsen til sygeplejerske.

Flere undervisere nævner, at en stor del af dannelsen ind i professionen sker i klinikken. Derfor er det også en udfordring, at de SOSU-uddannede får merit for en del af klinikken. For når de e-læringsstuderendes tid i klinikken mindskes, vanskeliggøres samtidig deres mulighed for at aflægge deres SOSU-fagidentitet og påtage sig en sygeplejefaglig identitet.

6 Litteratur

Blix, Siw; Anderssen, Norman & Størdal, Tove (2012). *Helse.digital*. Cappelen Damm.

Coldwell, J.; Craig, A.; Paterson, T. & Mustard, J. (2008). Online Students: relationships between Participation, Demographics and Academic Performance. *Electronic Journal of E-learning*. Vol 6 (1), s. 19-28.

Delialioğlu, Ömer (2012). Student Engagement in Blended Learning Environments with Lecture-Based and Problem-Based Instructional Approaches. *Educational Technology & Society*. Vol 15 (3), s. 310-322.

EADTU (2012). Red.: George Ubachs. *E-xcellence. Quality Assessment for E-learning: a Benchmarking Approach. Second edition*.

EVA (2008). *Kvalifikationsrammen for de videregående uddannelser*. Kommenteret udgave (27.11.2008). København: Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA (2011). *E-læring og blended learning på VEU-området*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA (2013). *Frafald på læreruddannelsen*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

FIVU (2013). *Kvalifikationsrammen for livslang læring*. <http://fivu.dk/uddannelse-og-institutioner/anerkendelse-og-dokumentation/dokumentation/kvalifikationsrammer>.

Glen, Sally & Moule, Pam (2006). *E-learning in nursing*. New York: Nurse education in practice.

Gilchrist, Mollie & Ward, Ron (2006). Facilitating Access to Online Learning. I: *E-learning in nursing*. Red.: Sally Glen & Pam Moule. New York: Nurse education in practice.

Grevy, Carlo (2005). Fra e- til I-læring – om interaktion i fjernundervisningen. I: *IT og professionsuddannelse – erfaringer fra folkeskolen, lærer- og pædagoguddannelsen*. Red.: Jens Jørgen Hansen, Torben Kure Marker og Finn Wiedemann.

Haastrup, Lisbeth m.fl. (2013). *Brobygning mellem teori og praksis i professionsbacheloruddannelserne*. KORA, UCC og Aarhus Universitet.

Hauge, Trond Eiliv; Lund, Andreas & Vestøl, Jon Magne (2007). *Undervisning i endring. IKT, aktivitet, design*. Trondheim: Abstrakt Forlag.

HSV (2011). *Kartlægning av distansverksamheten vid universitet och högskolor*. Rapport 2011:2 R.

HSV (2008). *E-learning quality. Aspects and criteria for evaluation of e-learning in higher education*. Report 2008:11 R.

Kibsgaard Sjøhelle, Dagrun (2007). *Læringsfelleskap og profesjonsutvikling. Språklig kommunikasjon på e-forum i desentralisert lærerutdanning*. NTNU.

NOKUT (2012). *Kvalitetsutfordringer i fleksibel profesjonsutdanning*. Af: Astrid Børsheim.

Ossiannilsson, Ebba & Creelman, Alastair (2012). From proprietary to personalized higher education – how OER takes universities outside the comfort zone. *Journal of e-Learning and Knowledge Society*. Vol. 8 (1), s. 9-22.

Zimmer Rasmussen, Line & Hauschildt Nielsen, Linda (2009). CaseConnexion – udvikling af et virtuelt læringsmiljø til sygeplejestuderende. *Læring og Medier*. Vol. 3.

Appendiks A – Metode

Denne undersøgelse er gennemført på baggrund af en projektbeskrivelse, som EVA har udarbejdet som en del af sin årlige handlingsplan. Projektbeskrivelsen er godkendt af EVA's bestyrelse (se projektbeskrivelsen på www.eva.dk).

Undersøgelsen baserer sig på følgende datagrundlag:

- Deskresearch
- Skriftligt materiale fra professionshøjskolerne
- Interview
- Registerdata.

Deskresearch

Vi har indledt undersøgelsen med at gennemføre en deskresearch, som primært har bestået af en gennemlæsning af relevant dansk og international litteratur og lovstof. Deskresearchen har haft til formål at:

- Kvalificere vores indsamling af data om netbaserede professionsbacheloruddannelser
- Identificere cases, der er relevante for undersøgelsen.

Skriftligt materiale fra institutionerne

Forud for interviewene med uddannelseslederne på de enkelte udbud bad vi professionshøjskolerne om at indsende baggrundsinformation om e-læringsudbuddene.

Vi har i den forbindelse spurgt nærmere ind til:

- Hvornår e-læringsudbuddet blev udbudt første gang
- Hvor ofte der optages nye studerende
- Hvor stor en del af uddannelsen der består af henholdsvis e-læring og tilstedeværelsesseminarer.

Vi har desuden i flere tilfælde fået tilsendt andet relevant materiale som fx en digitaliseringsstrategi eller korte beskrivelser af institutionernes e-læringsudbud.

Interview

Det kvalitative interviewmateriale bygger på interview gennemført på følgende måde:

Tabel 14

Interview på læreruddannelsen opgjort i antal interview og antal informanter

Informanttype	Enkeltinterview via telefon	Enkeltinterview via video-konference	Enkeltinterview i forb. m. casebesøg	Fokusgruppe-interview via video-konference	Interview i alt	Informanter i alt
Ledere	2	-	1	-	3	3
Undervisere	1	-	-	2 (4)	3	5
Studievejledere	-	-	-	1 (2)	1	2
Praktikkoordinatorer	3	-	-	-	3	3
Praktikvejledere	2	-	-	-	2	2
Studerende	3	-	-	1 (3)	4	6
Dimittender	1	-	-	-	1	1
Studerende stoppet inden dimission	-	1	-	-	1	1
I alt	12	1	1	4	18	23

Kilde: EVA.

Tabel 15
Interview på sygeplejerskeuddannelsen opgjort i antal interview og antal informanter

Informanttype	Enkeltinterview via telefon	Enkeltinter- view via video- konference	Enkeltinter- view i forb. m. casebesøg	Fokusgruppe- interview via video- konference	Interview i alt	Informanter i alt
Ledere	2	-	1	-	3	3
Undervisere	4	-	-	1 (3)	5	7
Studievejledere	1	-	-	1 (2)	1	3
Kliniske koordi- natorer	2	-	-	-	2	2
Kliniske vejlede- re	4	-	-	-	4	4
Studerende	2	-	-	1 (3)	3	5
Dimittender	1	-	1	-	2	2
Studerende stoppet inden dimission	-	-	-	-	-	-
I alt	16	0	2	3	20	26

Kilde: EVA.

To interview er blevet gennemført i forbindelse med to casebesøg. Casebesøgene blev gennemført som de første interview og havde til formål at sikre rammerne for et par længere og mere brede interview, som kunne give en grundlæggende forståelse for uddannelsernes brug af e-læring.

Herudover har vi gennemført syv fokusgruppeinterview via videokonference. Vi har som udgangspunkt forsøgt at gennemføre interview med undervisere, studievejledere og studerende som fokusgruppeinterview via netbaserede videokonferencer. I kraft af informanternes tilknytning til e-læringsuddannelserne havde vi et godt grundlag for at antage, at de fleste havde kendskab til videokonferencen og derfor ikke lod kommunikationsformen indvirke på interviewet. Videokonferencerne har gjort det let at samle informanter fra forskellige landsdele på samme tid. Fokusgruppernes størrelse er bevidst holdt nede på to-tre deltagere for at minimere risikoen for tekniske problemer i forbindelse med brug af videokonferencerne.

I tilfælde, hvor det ikke har været muligt at samle informanterne på samme tid og i forbindelse med interview af de resterende informantgrupper, har vi i stedet gennemført enkeltinterview via telefon eller videokonference.

Der er i alt gennemført 38 interview med i alt 49 informanter. Vi har tilstræbt en ligelig fordeling af informanter fra både læreruddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen. Dette har medført, at 26 informanter har været tilknyttet sygeplejerskeuddannelsen, mens 23 informanter har været tilknyttet læreruddannelsen. Hovedvægten ligger på studerende og undervisere, da vi har været interesseret i at få en fylldig beskrivelse af e-læringsundervisningen i praksis.

Som det fremgår af tabel 14 og 15, er der blevet gennemført interview med en alsidig informantgruppe for at få dækket alle relevante perspektiver. Forud for interviewene havde vi udformet spørgeguiden, som i udgangspunktet var ens for de enkelte informantgrupper, men som er blevet tilpasset undervejs i processen. Alle interview har været semistrukturerede for at give interviewpersonerne mulighed for at gå i detaljer med de problematikker, der særligt optog dem. Spørgeguiderne har dog været tematiserede og målrettet den særlige informantgruppe.

Interviewene med ledelserne har været centreret om det rent formelle og omkring institutionens strategi og prioriteringer med hensyn til e-læring. Interviewene med undervisere har været centreret om deres undervisningspraksis. Interviewene med studievejledere har været centreret om deres erfaringer med særlige forhold omkring e-læring. Interviewene med praktikkoordinatorer har været centreret om praktikstedernes erfaringer med e-læringsstuderende. Interviewene med nuværende studerende har været centreret om studiepraksis og oplevelser af undervisningspraksis. Interviewene med dimittender har været centreret om deres vurdering af anvendelsen og udbyttet af en e-læringsuddannelse.

Vi havde oprindeligt en intention om at gennemføre en række interview med studerende, som var faldet fra en e-læringsuddannelse. Dette fulgte af en antagelse om, at det kunne bidrage med en mere kritisk synsvinkel på de evt. udfordringer, der er forbundet med at gå på e-læringsuddannelserne. Der viste sig dog at være nogle metodiske udfordringer ved at få fat på denne gruppe. Dels havde professionshøjskolerne dårlige kontaktoplysninger på disse informanter, og dels havde kun få af de frafaldne studerende, som vi fik kontakt til, lyst til at tale om den uddannelse, de havde forladt før tid. Vi gennemførte derfor kun et enkelt interview med en frafalden studerende.

Udvælgelse af informanter

Ligesom vi har tilstræbt en ligelig fordeling af informanter fra læreruddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen, har vi i udgangspunktet forsøgt at rekruttere ligeligt fra de enkelte udbydere af e-læringsuddannelserne. Det har dog været lettere at få informanter fra nogle udbud end fra andre, og derfor er der på dette punkt en vis skævhed i data. Dette kan ses i nedenstående tabel.

Tabel 16
Informanter fra udbud

Haderslev	University College Syddanmark	Læreruddannelsen	9
Roskilde	University College Sjælland	Læreruddannelsen	10
Nørre Nisum	VIA University College	Læreruddannelsen	4
Hillerød	Professionshøjskolen UCC	Sygeplejerskeuddannelsen	9
Slagelse	University College Sjælland	Sygeplejerskeuddannelsen	11
Sønderborg	University College Syddanmark	Sygeplejerskeuddannelsen	6

Kilde: EVA.

Den skævhed, som ovenstående tabel viser, skal dog fordeles på de forskellige informantgrupper, og oversigten udtrykker derfor ikke, at vi har benyttet langt flere undervisere fra et udbud end fra et andet. Det er desuden vigtigt at understrege, at denne undersøgelse ikke vurderer praksis på de enkelte udbud, men ser overordnet på, hvordan professionshøjskolerne arbejder med at give de studerende professionskompetencer via e-læring.

Registerundersøgelser

En af de store udfordringer ved denne undersøgelse har været registerundersøgelsen. Dette skyldes, at udbuddenes registreringspraksis i forbindelse med e-læringsstuderende varierer. Udbuddene har ikke nødvendigvis haft praksis for at skelne mellem e-læringsstuderende og ordinære studerende i deres indberetninger til Danmarks Statistik. Derfor har det ikke været muligt at trække disse oplysninger direkte fra Danmarks Statistik. I stedet har vi fra professionshøjskolerne indhentet cpr-nr. på de studerende på læreruddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen, som har været indskrevet på e-læringsuddannelsen. Dette har vi gjort ved at udsende en vejledning til institutionerne, hvori de er blevet bedt om at gennemføre to datatræk af e-læringsstuderende – en opstartspopulation og en afgangspopulation.

Opstartspopulationen skulle omfatte studerende, som var startet på første semester og stadig var tilmeldt første måned efter studiestart. Det betød i praksis, at vi bad institutionerne om at sende os antallet af studerende, som stadig var tilmeldt 1. oktober (eller 1. marts ved dobbeltoptag). Datatrækket skulle indeholde studerende, som var startet i årene 2004-08 (evt. i 2009, hvis der ikke eksisterede data for tidligere årgange). Årsagen til valget af disse årgange var, at vi ønskede at se på årgange, som var dimitteret, så vi derved ville have mulighed for at se, hvordan det var

gået de studerende. Afgangspopulationen skulle indeholde studerende, der har fået bachelorkarakterer i perioden 2007-12, og som på det tidspunkt var tilknyttet et e-læringsforløb.

Den oprindelige tanke med at få professionshøjskolerne til at foretage de to udtræk var, at det derved også ville være muligt for os at beskrive de studerendes skifte mellem de ordinære uddannelsesudbud og e-læringsudbuddene. Som undersøgelsen også afdækker, vælger nogle studerende at skifte fra den ordinære uddannelse til e-læringsuddannelsen i forbindelse med ændringer i deres liv som fx graviditet.

På flere af udbudsstederne, som indgår i denne undersøgelse, er det muligt fleksibelt at skifte mellem at tage fag på e-læringsuddannelsen og den ordinære uddannelse. Derfor kan vi ikke være sikre på, at de studerende, som er startet på en e-læringsuddannelse, også har taget hele deres uddannelse som e-læringsforløb. For at forsøge at komme en del af denne usikkerhed til livs ser vi i registerundersøgelsen udelukkende på studerende, som er både startet og dimetteret som e-læringsstuderende. Når vi vælger dette, skyldes det også, at vi i denne undersøgelse er særligt interesseret i at undersøge den gruppe, for hvem e-læringsformen er den rette studieform. Ved at få beskrevet de studerende, som er både startet og dimetteret som e-læringsstuderende, frasorterer vi den del, som, efter at de er startet, finder ud af, at e-læringsformen ikke passer til dem.

Der er dog stadig en usikkerhed forbundet med denne metode, idet uddannelsesudbuddenes registreringspraksis enkelte steder ikke har været så nøjagtig. Det betyder, at studerende, som er blevet indskrevet på e-læringsuddannelsen til lærer eller sygeplejerske, efterfølgende kan have taget fag som ordinære studerende, uden at dette i alle tilfælde har ført til, at de studerendes indskrivning på uddannelsen er blevet flyttet over på den ordinære uddannelse. Dermed er der risiko for, at der blandt de studerende, som afslutter indskrevet som e-læringsstuderende, er enkelte, som i højere grad har været ordinære studerende. Det drejer sig formentlig om en mindre gruppe, og vi vurderer derfor ikke, at det i betydelig grad påvirker karakteristikken af de e-læringsstuderende.

I karakteristikken af de e-læringsstuderende vil vi som reference sammenligne dem med gruppen af ordinære studerende på læreruddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen. På grund af den førømtalte mulighed for at skifte mellem ordinær undervisning og e-læring er der også studerende, som er indskrevet som ordinære studerende, som har taget dele af deres uddannelse som e-læring. Dette udgør formentlig en mindre gruppe, og vi vurderer derfor, at dette forhold ikke har betydning for det samlede billede af ordinære studerende på læreruddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

Østbanegade 55, 3.
2100 København Ø

T 35 55 01 01
F 35 55 10 11

E eva@eva.dk
H www.eva.dk

Danmarks Evalueringsinstitut udforsker og udvikler kvaliteten af dagtilbud for børn, skoler og uddannelser. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

Læs mere om EVA på vores hjemmeside, www.eva.dk.
Her kan du også downloade alle EVA's udgivelser
– trykte eksemplarer kan bestilles via en boghandler.

ISBN: 978-87-7958-776-2

